

5а 13994

СОФОКЛЬ

АНТЫГОНА

682
7

ПЕРАКЛАД
Ю.М. ДРЭЙЗИНА

АНАТОЛЬ

ГІМНІНА

ВЪДАНЫЕ Ц.Б. МАЛАДНЯКА
МѢНСК-1926г.

Ба 13994

СОФОКЛЬ

АНТЫГОНА

C-6812
/

Пераклад з старагрэцкае мовы

Ю. М. ДРЭЙЗІНА

Інв. 1958 г. БА 13994

Бел. аддзел

1994 г.

~~8873~~

ВЫДАЊНЕ ЦБ МАЛАДНЯКА
МЭНСК—1926

(524543)

Галоулітбел № 14098

У ліку 2 500 экз.

2-я Дзярж. друк. Зак. № 1302.

25. 4. 2009

П Р А Д М О В А

Пераклад драмы Софокля „Антыгона“ зроблены па тэксту проф. А. Н. Дзеравіцкага (Ілюстраванае сабранне грэчаскіх і рымскіх класікаў пад ред. Л. Георгіевскага і С. Манштейна), як тэксту старанна перагледжанаму й поўнаму. Пры дзяленьні драмы на паасобныя дзеі перакладчык карыстаўся перакладам Антыгоны на расійскую мову проф. Ф. Ф. Зелінскага (Софокл. Драмы. Т. II. Изд. Сабашниковых „Памятники мировой литературы“ Москва, 1915 г.). Але што тычыцца самога перакладу Зелінскага, дык ён, таксама, як і пераклад Меражкоўскага, занадта далёкі ад першатвору. Беларускі-жа перакладчык меў на мэце зрабіць такі пераклад, які, побач з поўнай літаратурнасьцю беларускае мовы, быў бы як магчыма бліжэй да першатвору. Дзеля гэтага расійскімі перакладамі Зелінскага і Меражкоўскага беларускі перакладчык бадай што зусім не кіраваўся, тым больш, што ў разуменьні некаторых месц грэцкага тэксту перакладчык дазволіў сабе не згадзіцца з паважанымі расійскімі перакладчыкамі.

Пераклад дыалёгаў драмы зроблены разьмерам першатвору (trimeter iambicus) з ня-

значнымі адхіленьнямі, як, напрыклад, адкідваньнем апошняга складу ці цэлага ямбу, альбо-ж, наадварот, дадаткам аднаго складу ці цэлага (сёмага) ямбу. У перакладзе-ж лірычных (харавых) частак перакладчык некалькі адступаў ад першатвору ў самым вершаваньні (ужываньне ня тых стоп, што ў першатворы), каб зрабіць пераклад лягчэйшым дзеля чытаньня чытачом—беларусам, не знаёмым з грэцкім арыгіналам Антыгоны. Анапесты захаваны ўсе без выключэньня.

Усім, хто дапамагаў мне ў маёй працы сваімі парадамі альбо наогул спачуваньнем да яе, прыношу шчырую падзяку.

Ю. Дрэйзін.

У С Т У П

Ідэолёгія эпохі ёсьць надбудова на яе эканомічнай падставе. Гэтае палажэньне, якое даўно ўжо зрабілася для нас азбучнаю ісьцінай, выпраўдываецца ўва ўсе эпохі гісторыі чалавецтва, якія-б далёкія яны ня былі-б ад нашага часу. Але і эканомічная падстава ня ёсьць таксама першапачатковае зьявішча. І яна залежыць ад шмат якіх варункаў, паміж якіх у першую чаргу трэба назваць умовы прыродныя,—варункі географічныя, кліматычныя, глебавыя і г. п.

Быў у гісторыі эўропэйскага чалавецтва час, аб якім і дагэтуль эўропэйскае чалавецтва марыць, як аб залатым веку ў некаторых адносінах. Гэта было пятае стагодзьдзе перад нашаю эраю, калі маленькі, але гэніяльны народ, грэкі, утварыў усё тое ў галіне, галоўным чынам, літаратуры, будаўніцтва і разьбярства, утварыў тую вялікую старагрэцкую культуру, што ляжыць у васьнове агульна-эўропэйскага культурнага разьвіцьця. У гэты час утварыўся той спэцыфічна старагрэцкі сьветагляд, які яшчэ і дагэтуль родніць нас, людзей XX веку, са старажытнымі грэкамі.

У гэтым кароткім уступе немагчыма, разумеецца, абхапіць гэты старагрэцкі сьветапагляд з усіх яго бакоў. Дзеля нашае мэты трэба спыніцца толькі на адным яго баку і паставіць яго, як ідэолёгію, у залежнасьць ад першапачатковых прычын, ад тых географічных, кліматычных, глебавых варункаў, сярод якіх жылі грэкі. І паміж гэтых варункаў мы зьвернем увагу толькі на тыя, якія зьяўляюцца важнымі для нас у сучасны момант дзеля нашае мэты.

Грэцыя ёсьць краіна нязвычайна празрыстага паветра і сонечнага бляску. Няма ніводнага месца ў Эўропе, дзе паветра было-бы такое празрыстае, як у прыгожай Элядзе. І ў гэтым празрыстым паветры залітыя яркавымі прамянімі сонца сьлепячы мігацяць абголеныя мармуровыя пароды, ласкава сьмяецца чароўнае грэцкае мора, і ясна, рэльефна выдзяляецца кожная рэч— скалы, дрэвы, галіны на іх, кожны лісьцік, ручай, возерка і г. д. У істоце прырода Грэцыі не багатая, але ў гэтым празрыстым паветры і сонечным бляску яна здаецца надзвычайна прыгожаю і, што найгалоўнейшае, яснай, рэльефнай ува ўсіх сваіх нават найдрабнейшых праявах. І грэк прызвычайаўся да гэтай рэльефнасьці і прыгожасьці і зрабіўся народам мастакоў. Грэк бясконца кахаў прыроду свае маляўнічай Эляды, ад яе ён не адыходзіў ні на момант. Вось тут і ляжаў асяродак старагрэцкага сьветапагляду.

Гэты асяродак замыкаўся ў блізкасьці да прыроды, у зьліцьці з прыродаю, у каханьні прыроды, замілаваньня да зямнага жыцьця. „Радасьць жыцьця“—вось асноўны мотыў настрою. Калісьці расійскі перакладчык грэцкіх драматургаў Меражкоўскі, убачыўшы сваймі вачыма гэтае паветра і сонца Грэцыі, пісаў: „Я зірнуў, убачыў усё адразу і адразу зразумеў— скалы Акрополя, Партэнон, Пропілеі, і пачуў тое, на што не забудуся да самае сьмерці“... Тут, у Элядзе, чалавек аддаецца прыродзе. Ён ня хоча, каб будынак хаваў яе. Замест даху—у Партэноне неба. Паміж белых калён— блакітнае мора. І ўсюды—сонца. Няма кутка, адкуль ня бачна была-бы даль. Паветра, сонца, неба, мора—вось матэрыял у руках будаўнічага. Простыя, мерныя, спакойныя лініі мрамору, то стромкія, то папярочныя, служаць яму на тое, каб ясьней абмежаваць, абкружыць рамкаю, выдзеліць у прыродзе тое, што чалавек лічыць у ёй прыгожым... Перанясеце Акрополь у іншае месца, і сьляда не застанецца ад яго хараства. Тут поўная, якая ніколі ўжо не паўтаралася, гармонія паміж творамі рук чалавечых і прыродаю... **Згодна з прыродаю!** Вось аснова і натхненьне ўсяго грэцкага будаўніцтва... Толькі тут, у Акрополі, разумееш, што значыць дух вольнага, вялікага народу (Мережковскій. Вечные спутники. Акрополь).

А калі так, дык што-ж, якія законы павінны кіраваць жыццём чалавека і яго дзейнасцю? Ясна, што толькі законы прыроды, альбо лепш—адзін асноўны закон, закон прыроды. Гэта той самы закон, аб якім кажа Антыгона:

...закон няпісаны і вечны.

Ні ўчора, ні цяпер з'явіўся той закон,
Спрадвеку існаваў, заўсёды ён жыве.

Зразумела, грэкі не ўладалі такімі ведамі ў галіне прыродазнаўства, якімі ўладаем мы, людзі XX стагоддзя. Навуку галоўным чынам замяняла рэлігія. І запэўна, гэтая рэлігія была, папершае, рэлігіяй хараства, а падругое, рэлігіяю прыроды. Грэцкія багі былі дасканалымі ў сваім харастве істотамі і ўсе мелі стыхійнае пахаджэньне. Грэк насяліў вышэйшымі і ніжэйшымі багамі ўсю прыроду: кожнае дрэва мела сваю німфу-дрыаду, кожная гара, ці скала, ці ўзгорак—сваю німфу-орэаду, кожная рэчка ці ручай, ці возера—сваю німфу-наяду. Дзейнасць прыроды зрабілася дзейнасцю жывучых у ёй багоў, яе сілы сталі сіламі яе багоў. Так і законы прыроды зрабіліся законамі багоў, закон прыроды—законам багоў.

Але з разьвіццём грамадзянства і дзяржавы, з утварэньнем грамадзкіх клясаў і разьвіццём клясавых супярэчнасцяў чалавек пачынае часам гвалтаваць чыстыя спрадвечныя законы прыроды, чалавечыя ўстановы пачы-

наюць супярэчыць законам прыроды, паўстае канфлікт паміж імі, і ўзьнікае пытаньне аб тым, якія законы трэба лічыць важнейшымі— законы чалавечыя альбо законы прыроды. Гэта адно з тых праклятых пытаньняў, якія, здаецца, не разьвязаны канчаткова і да цяперашняга часу. У розныя эпохі гэтае пытаньне разьвязвалася розна. Гэтае пытаньне пастаўлена драмаю „Антыгона“, і гэтае ж пытаньне пастаўлена вялікаю кастрычнікаваю рэвалюцыяю альбо наогул рэвалюцыйным марксызмам.

Які-ж адказ дае на гэтае пытаньне Софокль, з аднаго боку, і рэвалюцыйны марксызм з другога? У драме „Антыгона“ Софокль паказвае, што паміж законамі чалавечымі і законамі прыроды (багоў) не павінна быць супярэчнасьці. А калі такая супярэчнасьць існуе, дык першыя павінны падлягаць другім. Калі-ж гэтага ня будзе, дык загіне і той, хто прымушае іншых ісьці супроць законаў прыроды, і тыя, якія прымушаюцца гэтае рабіць. Сутнасьць драмы „Антыгона“ і замыкаецца ў тэй псыхолёгічнай кольлізіі, супярэчцы, якая зьяўляецца адбіцьцём канфлікту паміж законамі чалавечымі і прыроднымі. І ў выніку гэтых кольлізіі і канфлікту гіне Антыгона, прадстаўніца законаў прыроды, і страшэнна караецца Крэонт, прадстаўнік законаў чалавечых.

У якім-жа відзе зьяўляецца нашае пытаньне ў марксызьме? Бязумоўна, эксплёатацыя чалавека чалавекам ня можа быць прызнана

зьявішчам, згодным з законамі прыроды. Гэтая эксплёатацыя ўзьнікае разам са зьяўленьнем прыватнае ўласнасьці на прылады і сродкі вырабу. Але калісьці гэтая прыватная ўласнасьць не існавала. Не існавала тады і клясавай дыфэрэнцыяцыі і, значыцца, клясавых супярэчнасьцяў і эксплёатацыі. Вынік адсюль той, што буржуазны строй з прыватнай уласнасьцю на прылады і сродкі вырабу, з клясавай дыфэрэнцыяцыяй, клясавымі супярэчнасьцямі і эксплёатацыяй чалавека чалавекам—супярэчыць законам прыроды і законы чалавечыя ставіць вышэй за законы прыроды. Як такі, ён павінен неабходна, раней ці пазьней, так ці іначай, згінуць, а на яго месца ўтварыцца такі строй, калі ня будзе ні прыватнае ўласнасьці, ні грамадзкіх клясаў з іх супярэчнасьцямі, ні эксплёатацыі. Так Софокль зьяўляецца аднадумцам з Марксам пры ўсёй розніцы ў эпохах і варунках жыцьця.

Адкуль узялося гэтае аднадумства? Ці ня хочу я зрабіць Софокля сцэялістым і марксыстым, альбо Маркса—старажытным грэкам? Адказ ясны: падобнасьць поглядаў Софокля і Маркса ёсьць падобнасьць сьветапаглядаў старагрэцкага і марксыцкага адносна прыроды, яе законаў і іх значэньня ў жыцьці як паасобных індывідуумаў, так і цэлых чалавечых грамадзянстваў і дзяржаў*). Вядомая фраза Антыгоны:

*) У гэтых адносінах лімаг матэрыялу дае кніжка Ф. Энгельса „Анты-Дурын“.

Utoi synechtein, alla symfilein efyn, „мой лёс—узаемная любоў, а не нянавісьць“ ёсьць сымболь веры і старажытнае Грэцый і будучага соцыялістычнага грамадзянства (і ранейшага хрысьціянства). Вось чаму такія творы, як „Антыгона“, не забыты эўропэйскім чалавечтвам і дагэтуль і ня будуць забытымі ніколі. Вось чаму ня будзе забыты ніколі Софокль, як ня будзе забыты другі вялікі грэк, можа быць першы інтэрнацыяналісты, Сократ, які на пытаньне, дзе ён жыве, адказваў: „У сьвеце“.

Софокль, сярэдні ў вялікай трыядзе грэцкіх драматургаў (Эсхіль, Софокль і Эўрыпід), нарадзіўся ў 496 годзе да нашае эры ў Колёне каля Атэн. Яшчэ ў моладасьці ён звярочваў на сябе агульную ўвагу сваім фізычным характам і музычнымі здольнасьцямі. У 480 годзе, яшчэ маладым юнаком, ён у часе публічнага сьвята пасьяля Салямінскае перамогі кіраваў хорам юнакоў, скакаў і пяяў, і йграў на ліры пэан (песьню перамогі). Першы раз ён выступіў на драматычных агонах у Атэнах у 463 годзе. Яго супраціўнікам быў вялікі Эсхіль, і Сафокль адразу-ж перамог і атрымаў першую нагароду. Пасьяля гэтага да самай сьмерці ён выступаў яшчэ больш за 20 раз і бадай што заўсёды атрымліваў першыя нагароды і толькі ў двух ці трох выпадках атрымаў другую. Ніжэй другой ён ня спускаўся ніводнага разу. Ён памёр у 406 годзе 90-летнім дзедам. Ён напісаў больш,

чымся 100 драм, з якіх да нас дашло толькі сем: Аянт, Антыгона, Цар Эдып, Электра, Трахінкі, Філёктэт і Эдып у Колёне.

Зьмест „Антыгоны“ ўзяты з так звананага Тэбанскага цыклю мітаў. Падзеі, папярэднія тым, якія апавядаюцца ў „Антыгоне“, замыкаюцца ў наступным.

Тэбанскі цар Ляй, сын Лябдака, скраў у Пэлэпа яго маладога сына Хрызіппа. За гэтае ён быў пракляты багіняю сям'і Гэраю, і ў родзе яго (родзе Лябдакідаў) запанаваў „Алястор“, страшэнны няўмольны дух помсты, які адгэтуль будзе гнаць усіх патомкаў Ляя, пакуль ня згіне ўвесь род Лябдакідаў. Ляю было напярарочана аракулам, што ад яго народзіцца сын, які заб'е свайго бацьку і ажэніцца са сваёй маткаю*). Калі сапраўды ў Ляя нарадзіўся сын Эдып, Ляй, каб унікнуць ажыцьцяўленьня оракулу, аддаў дзіцёнка свайму пастуху і загадаў, каб той аднёс яго на гару Кітэрон і кінуў у лесе дзікім зьвяром. Але

*) Чым-жа вінаватыя патомкі Ляя? І ці могуць нас цікавіць розныя оракулы, забабоны і г. п.? Гэтыя пытаньні ставіць проф. Ф. Зелінскі ў сваім эпіодзе аб Эсхіле і адказвае: «А я перапытаюся: ці ня бывае цяпер людзей, якім лепш было-бы паслухацца разумнае парады лекароў (ад іх цяпер выходзяць гэтакія оракулы) і не нараджаць дзяцей? Дык не, «ны гвалтуюць прыроду, плодзяць сабе потымкаў і гэтым сапраўды ўводзяць Алястора ў сваю хату. Нараджаюцца дзеці хілыя, хваравітыя, злачынныя, закатаваныя праклёнам ад дня свайго нараджэньня. Сымболі змяняюцца, сэнс застаецца той самы».

пастух пашкадаваў дзіцянё і аддаў яго свайму сябру, таксама пастуху, які пасьвіў жывёлу на Кітэронне, а гэты аддаў Эдыпа Корынскаму цару Полібу, які ня меў дзяцей. Эдып узрос у палацы Поліба царэвічам і лічыў сябе родным сынам цара. Адноўчы, калі ў Эдыпа была спрэчка з якімсь маладым корынтыянінам, апошні назваў яго падкідкам. Эдып зьвярнуўся з пытаннямі да Поліба і яго жонкі, але яны ўпэўнілі яго, што ён іхны праўдзівы сын. Усё-ткі, каб канчаткова ўпэўніцца ў гэтым, Эдып зьвярнуўся да дэльфійскага оракулу. Оракул ня даў яму шчырага адказу, але сказаў, што лёсам яму прызначана забіць бацьку і ажаніцца з маткаю. Тады Эдып уцёк з Корынту назаўсёды. Ён ішоў па шляху, які вёў у горад Тэбы. Насустрэч яму ехаў нейкі стары з пяцьма слугамі. Паганяч груба загадаў Эдыпу зысьці з шляху. Запальчывы Эдып адказаў яму ўдарам. За слугу ўступіўся стары. Пачалася агульная бойка з Эдыпам, якая скончылася тым, што малады асілак забіў усіх, апроч аднаго нявольніка, які ўцёк. Забіты стары быў якраз бацька Эдыпа, Ляй, а нявольнік, які ўцёк, той самы пастух, што калісьці адносіў маленькага Эдыпа на Кітэрон. Тэбанцы былі перапалоханы зьнікненьнем цара, але хутка пакінулі шуканьні, бо зьявілася новае гора. На скале недалёк ад брамы Тэб зьявіўся сфінкс, напоў жанчына, напоў львіца. Гэты сфінкс даваў усім грамадзянам

цяжкую для разьвязанья загадку, і таго, хто яе не разьвязваў, ён забіваў. Калі Эдып падышоў да Тэб, сфінкс даў і яму загадку, і Эдып яе разьвязаў. Тады сфінкс кінуўся ў бяздоньне і там загінуў. Так Эдып вызваліў Тэбы ад бяды.

Пасьля зьнікненьня Ляя горадам кіраваў Крэонт, брат Іокасты, жонкі Ляя. Калі зьявіўся сфінкс, ён абяцаў аддаць Іокасту за жонку, а разам з ёю і царскі трон у Тэбах таму, хто вызваліць Тэбы ад сфінкса. Гэткім вось чынам Эдып зрабіўся царом Тэб і ажаніўся з сваёю маткай. Так па гэтаму міту споўнілася прароцтва дэльфійскага оракулу.

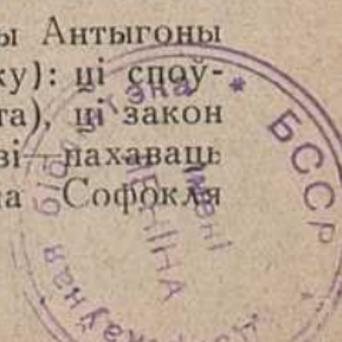
Прашло каля 15 год. Эдып меў ад Іокасты ўжо чатырох дзяцей,—двох сыноў, Этэокля і Полініка, і дзьвюх дачок, Антыгону і Ісмэну. Але страшэньныя, хаця і несьвядомыя, пераступленьні законаў прыроды (багоў) з боку Эдыпа заставаліся яшчэ непакаранымі. І вось цяпер багі наслалі на Тэбы чуму. Сталі гінуць тысячамі людзі, і пачалі шукаць вінавайцу няшчасьця. З дапамогаю прарока Тырэсія выявілася, што вінаваты ў бядзе Эдып і што за яго злачынствы багі караюць горад. Эдып і Іокаста пазналі ўсю праўду. Іокаста навесілася, а Эдып вырваў уласнымі рукамі свае вочы і пакінуў Тэбы (драма „Цар Эдып“) а разам з ім пашла яго старэйшая дачка Антыгона, каб быць правадыром свайго сьляпога бацькі. Пасьля доўгага вандраванья Эдып

~~28893~~

памёр у Колёне, замірыўшыся з багамі (драма „Эдып у Колёне“), а Антыгона вярнулася ў Тэбы.

Пасьля адыходу Эдыпа з Тэб царская ўлада перашла да яго сыноў Этэокля і Полініка. Але яны пасварыліся паміж сабою, і Этэокль выгнаў з Тэб Полініка. Апошні ўцёк да Аргосу, ажаніўся з дачкою Аргоскага цара Адраста і падняў супроць Тэб, г. ё. супроць сваёй бацькаўшчыны, сямёх аргоскіх цароў. Войска аргэйцаў абкружыла Тэбы. Але нядоўга цягнулася вайна. У паядынку Этэокль і Полінік забілі разам і адначасна адзін аднаго, і тады аргейцы пашлі дамоў, а царом Тэбанскім зрабіўся Крэонт. Ён пачаў сваю ўладу з таго, што аддаў загад належным чынам пахаваць Этэокля, як абаронцу бацькаўшчыны, а труп Полініка, ворага бацькаўшчыны, пакінуць непахаваным, што для грэка было самаю страшэннаю караю, бо непахаваны ён ня мог-бы ўвайсьці ў падземнае царства (Гадэс), месца жыцьця і спачынку памёршых, і павінен быў-бы вечна вандраваць каля гэтага падземнага царства і несці страшныя і вечныя мукі.

Гэты загад выклікае ў душы Антыгоны психолёгічную кольлізію (супярэчку): ці споўніць закон чалавечы (загад Крэонта), ці закон прыроды (загад кроўнае любові-пахаваньня брата). Тут і пачынаецца драма Софокля „Антыгона“.

1880

1880

СОФОКЛЬ

АНТЫГОНА

Асобы дзеі:

- 1) **Крэонт**—цар Тэбанскі.
- 2) **Эўрыдыка**—яго жонка.
- 3) **Гэмон**—сын Крэонта, жаніх Антыгоны.
- 4) **Антыгона**—пляменьніца Крэонта, нявеста Гэмона.
- 5) **Ісмэна**—яе сястра.
- 6) **Тырэсі**—стары дзед, прарок, сьляпы.
- 7) **Вартаўнік**.
- 8) **Весьнік**.
- 9) **Хлопчык**—правадыр Тырэсія.
- 10) **Корыфэй** хору.

Хор—Тэбанскія старшыні. **Слугі, рабы Крэонта. Прыслужніцы Эўрыдыкі.**

Пастаўлена на сцэне ў першы раз у Атэнах каля 2400 год таму назад.

ПРОЛЁГ

УСТУП

Сцэна прадстаўляе палац Тэбанскіх цароў і невялікі пляц перад ім. У палац вядуць тры дзьверы, з якіх сярэдняя—галоўная, а правая вядзе на жаночую палавіну. З правых дзьвярэй выходзяць Антыгона і Ісмэна. Антыгона трымае невялічкі медзяны келіх.

Антыгона (моцна хвалюючыся)

Ісмэна, родная сястрычка ты мая!

Ці ведаеш, яшчэ якога гора

Ня даў нам Зэўс, за грэх! Эдыпа—бацькі?

Цярпеньне, ганьба, зьдзек, пакуты ад багоў,—

Ці ёсьць што-небудзь, хоць чаго, сястра, з табой

Ня бачылі-бы мы,—і ты, і я,—ў жыцьці?

І зноў цяпер,—які яшчэ загад аддаў,

Як кажуць, новы цар ўсяму народу?

Ня чула? Не яшчэ? Ня ведаеш, што вораг

Гатуе зло таму, хто нам за ўсіх мілей?

Ісмэна

Ня мела весткі я аб нашых дарагіх
Ні добрае, ні дрэннай, з тэй пары, сястра,
Як страцілі мы разам двух братоў сваіх,
Якія згіблі ў дзень адзін ад ўласных рук.
Калі-ж аргэйцаў войска зноў пашло дамоў
Сягоньня ўночы, новай весткі ня было
Ні добрае, ні дрэннай, як было й раней.

Антыгона

Я гэта ведала. З палацу я цябе
Зазвала, каб з табой з адной пагаварыць.

Ісмэна

Што, што сястра? Чаму хвалюешся ты так?

Антыгона

Ці-ж не аддаў загад Крэонт, каб пахаваць
З братоў ледзь аднаго, на зьдзек аддаць дру-
гога?

Аддаў зямельцы Этэокля, кажуць, ён
І, як належыць ўсё пры хаўтурох, зрабіў.
Душы яго пачэснае ён месца ў Гадзе² даў.
Бяздольна-ж згібшага Полініка Крэонт
Ўсім грамадзянам загадаў, кабы ніхто
Ў зямлі не пахаваў і сьлёз аб ім ня ліў,—
Бяз могілак, бяз сьлёз пакінуць на зямлі
Драпезным птахам смачную спажыву,
Такі загад аддаў наш добранькі Крэонт,
Як кажуць, мне й табе. І мне, кажу, і мне!..

Сюды ідзе Крэонт, каб ясна абвясціць
Ня ведаючым ўсім загад свой. Мае быць
Паважны той загад. Забіты будзе той
Каменьнем, хто адважыцца рабіць супроць.
Вось справа як стаіць. Пакажаш хутка ты,
Дачку, якую мелі нашыя бацькі.

Ісмэна

Калі стаіць так справа, што-ж магла-б зрабіць
Пры ўсім маім жаданні я, мая сястрычка?

Антыгона

Ці будзеш ты рабіць са мною разам, што хачу?

Ісмэна

У чым-жа небяспека? У думцы што ляжыць?

Антыгона

Ці разам ты са мной паднімеш брата труп?

Ісмэна

І пахаваць, што ўсім Крэонт забараніў?

Антыгона

Як мне, так і табе-ж ён брат. Калі-ж са мной
Ня хочаш быць, адна яго ня здраджу я.

Ісмэна

О, неразумная! Няўжо-ж цару супроць?

Антыгона

Ня можа ён ня даць мне абавязак споўніць.

Ісмэна

Бяда! Бяда! Сястрычка, ўспомні ты, як бацька,
Нянавідны усім багом, ў няславе згінуў,
Як сам, свае злачынствы выявіўшы, ён
Абодва вочы вырваў ўласнаю рукою,
А потым маці, што і жонкаю яму была,
Пятлю зрабіўшы, скончыла сваё жыццё.
Патрэцьце, два браты ў адзін той самы дзень
Бяздольныя забілі брата брата, і лёс
Адзін спаткаў абодвух ад уласных рук.
Цяпер глядзі,—з сям'і засталіся мы дзьве,
І як ганебна згінем мы, калі загад
Тырана мы зламаем, пойдзем насупроць.
Падумай і аб тым,—жанчыны-ж мы з табой,
З мужчынамі змагацца цяжка нам, сястра.
Падумай і аб тым,—над намі-ж ўлада ёсьць,
Загад мы мусім споўніць, каб і горшы быў.
Я прабачэньне выпрашу ў нябошчыкаў маіх,
Што сілаю прымушаная так раблю,
Што паддаюся ўладарам я, бо няма-ж
І сэнсу ў тым, калі рабіць ўзвыш сіл мы будзем

Антыгона (холодна і з пагардаю)

Ня буду я прасіць, не, не! Калі-б ты нават
Жадала, ўжо з табой ня буду я рабіць.
А ты, як хочаш, думай. Брата-жа майго
Я пахаваю і памру ахвоча.
Ляжаць я буду з мілым, мілая яму,
Сьвяты зрабіўшы грэх, бо час даўжэйшы мне
З цянямі трэба жыць, чым з тым, хто на зямлі.
Там буду вечна жыць, а ты, закон багоў
Зламаўшы, тут жыві, калі жадаеш так.

Ісмэна

Закон багоў я не ламаю, але я
Слабая надта, каб супроць цароў ісьці.

Антыгона

Вось добрыя прычыны! Я-ж цяпер курган
Пайду насыпаць брату міламу майму.

Ісмэна

Бяздольная! Як я баюся за цябе!

Антыгона

Ня бойся за мяне, лепш думай аб сабе.

Ісмэна

Глядзі-ж, аб гэтым ты нікому не кажы.
Утайку ты рабі, і буду я маўчаць.

Антыгона

Не, не, агаласі! Калі маўчаць пачнеш,
Ня скажаш ўсім пра то, агідней будзеш
мне.

Ісмэна

Палаеш сэрцам ты, разважнай трэба-ж
быць.

Антыгона

Развагу дасьць любоў да родных мне
цяней.

Ісмэна

Каб сілы мела ты! Любоў ёсьць, сіл няма!

Антыгона

Дык што-ж? Калі ня здолею, я адыйду.

Ісмэна

Дык лепш не пачынаць, калі ня маеш сіл.

Антыгона

Маўчы, не гавары, ты вораг будзеш мне!
Нябошчыку таксама ворагам памрэш.
Няхай-жа неразумная я панясу.
Страшэнны лёс. Ня буду слухаць я аб тым,
Што не дало-б памерці мне, як хочу.

(Адыходзіць)

Ісмэна

Ідзі-ж, калі так хочаш. Толькі-ж ведай, што
Хоць неразумную, цябе я ўсё-ж люблю.

*(Адыходзіць у тыя-ж правыя дзверы. Сцэна
некалькі часу застаецца пустою).*

ПАРОД

(Уваход хору)

*(Уваходзяць 15 старцаў—тэбанскіх старшын.
Раніца. Зьяўляюцца першыя праменьні сонца,
якія асьвятляюць палац)*

ХОР

Строфа 1-я

Промень сонца агністы, над Тэбамі ты заблішчэў,
Як ніколі яшчэ раней!

Ты зьявіўся нам ўрэшце, вока сьветлага дню,
Над Дыркейскай крыніцай³ зазьяўшы.

Вой прышоў з Аргосу да нас

Ў броні увесь і з белым шчытом.

Хутка пагнаў яго промень агністы,

Нібы аброцьцю гнаў хто каня.

На зямельку бацькоў яго вёў Полінік.

Ён падняўся на нас дзеля сваркі братоў,

Наляцеў на зямельку, як баццам арол,

Празьліва крычаў, шчыты-крыльлі ён
меў,

Што блішчэлі на сонцы, як белы той сьнег.

Ён аружжа меў шмат,

На шлямох меў грывы з конскіх хвастоў.

Антыстрофа 1-я

Па над дахамі стаў і зусюды ён дзіды навёў
Што жадалі крыві, але вось
Ён ад нас адышоў і мячы свае нашай крывёю
Не напіў, і паходняў агнём
Нашых сьцен не спаліў,
Бо вокліч Арэя¹ пачуў за сьпіной,—
Арла перамог дракон².

Бо пагардны язык ненавідзіць Зэвэс.
Ён убачыў, як ворагі нашыя йшлі,
Быццам бурны бушуючы струмень ляцеў.
І бронь залатая блішчэла на іх.
Бліскавіцу страшэнную кінуў Зэвэс
На самой ўжо сьцяне у таго,
Хто пабедныя песьні зьбіраўся пяць³.

Строфа 2-я

З грукатам паў на зямлю пад маланкай
Той, хто нёс нам агонь. З парываньнем акрутным
Вораг шалеў, ак быццам
Бура-зладзейка няслася.
Гэтага так загубіў,
Іншых іначай губіў вялікі, грозны Арэй,
Нам спагаджаючы бог.

Проці брамаў сямёх вась сямёрка цароў,
Што змагацца хацелі адзін на адзін.
Яны Зэўсу пакінулі бронь сваю ўсю.
Толькі тыя браты нешчасьлівыя два,

Што супольных бацькоў мелі, ў бітву
пашлі

Брат на брата з пабеднаю броняй сваей,
І абое загінулі ў бойцы аднэй.

Антыстрофа 2-я

Але спагадная нам вялікая Ніка⁷
З ласкаю ў Тэбы ўвашла, горад слаўны канямі.
Трэба забыцца цяпер
На вайну, што была.

Пойдзем да храмаў багоў,
Цэлую ночку вадзіць карагоды мы будзем,
Тых карагодаў Бакх—правадыр⁸.

Але вось уладар нашай роднай зямлі,
Сын Мэнойкаў—Крэонт.

Даручылі багі яму ўладу цяпер.

Ён ідзе. Думка нейкая ёсьць у яго.

Дзеля ёй загадаў ён, каб ўсе старшыні
Сабраліся на сход.

Ён аб гэтым абвесціў усім.

Д З Е Я 1-я

З Ъ Я В А 1-я

(Уваходзіць Крэонт)

О, грамадзяне, горад наш багі патрэсьлі
Ў вялікай буры й зноў у прыстань прывялі
З усіх тэбанцаў вас паслаў я запрасіць,
Каб вы прышлі, бо добра ведаў тое,
Што вы заўсёды шанавалі ўладу Лая.
Калі-ж Эдып наш горад вызваліў і потым
Загінуў сам, прызналі вы яго сыноў
І вернымі падданымі ім засталіся.

Калі-ж яны падвойнай сьмерцю згіблі
разам

У дзень адзін, бо ўласнымі рукамі
Ў ганебнай бойцы брата брат забілі,
Я атрымаў ўсю ўладу й царскі трон,
Бо я бліжэйшы родзіч згінуўшых цароў.
Але пазнаць як цяжка душу чалавека,
Пазнаць яго характар, думкі, покуль ён
Ня мае ўлады і законаў не дае.

Я думаю, што той, хто, маючы ўладу
Дзяржаўную, парад ня хоча слухаць добрых,
Ад страху-ж нейкага язык трымае моўчкі,
Злым быў даўней такі, злым будзе і цяпер.
Таго-ж, хто бацькаўшчыны больш кахае

Сябра свайго, таго нікчэмным я лічу.
Будзь сьведкам мне Зэвэс, хто бачыць ўсё
заўсёды,

Ня буду я маўчаць замест шукаць ратунку,
Калі ў як-ісь бядзе я ўбачу нашы горад.

Ніколі й бацькаўшчыны ворага лічыць

Ня буду я сябром, бо ведаю я добра,

Што ў ёй аднэй ратунак, і сяброў сабе,

Калі ідзем на дапамогу ёй, мы робім.

Такімі думкамі ўзмацню я нашы горад.

І згодна з гэтым я загад агаласіў

Ўсім грамадзянам аб Эдыпавых сынох.

Я Этэокля, што змагаючыся згінуў

За бацькаўшчыну, ўсіх адвагай перамогшы,

Схаваць ў магіле загадаў і споўніць ўсё,

Абрады ўсе зрабіць, як варты той герой;

А брата роднага, Полініка, які,

Зьвярнуўшыся з уцёку, папаліць хацеў

Зямельку родную, багоў спрадвечных

храмы

Дашчэнт, упіцца роднаю крывёй жадаў

І грамадзян усіх павесьці у няволю,

Я загадаў ўсім грамадзянам, каб ніхто

Яго не пахаваў, ня ліў-бы сьлёз аб ім,—

Няхай ляжыць ён на зямлі ганебна

Драпежным птахам і сабакам смачнаю спа-

жывай.

Такі пагляд мой, і ніколі ад мяне

Пашану злы ня будзе мець, як добры.

Хто-ж любіць бацькаўшчыну, той, пакуль жыве,

Дый пасья сьмерці будзе чэсьць мець ад мяне.

Корыфэй

Такі пагляд твой ёсьць, Мэнойкаў сын
Крэонт,
Адносна ворагаў айчызны і сяброў?
Даваць усім законы ўладу маеш ты
Аб тых, хто ўжо памёр і хто яшчэ жыве.

Крэонт

Як сталі-б вы цяпер за гэтым наглядаць?

Корыфэй

Малодшаму за нас ты гэта даручы.

Крэонт

Вартаўнікоў да трупы я прыставіў ўжо

Корыфэй

Чаго-жа патрабуеш ты яшчэ ад нас?

Крэонт

Суровым быць да ўсіх, загад хто пераступіць.

Корыфэй

Няма такіх дурных, што сьмерці-бы жадалі.

Крэонт

Такая й будзе кара. Але часта як
Надзея на карысьць губіла шмат людзей!

ЗЬЯВА 2-я

(З правага боку сцэны уваходзіць вартаўнік і павольна ў замяшаньні падыходзіць да Крэонта)

Вартаўнік

Ўладар, я не скажу, што шпарка я ляцеў,
І вось чаму сюды засопшыся прышоў.
Прыпынкаў шмат было ў мяне ад цяжкіх дум,
І многа раз хацеў зьвярнуцца я назад.
Душа мая ня раз казалла да мяне:
„Гаротнік, што бяжыш, на сьмерць сваю ідзеш?
Дурны, спыніўся йзноў? Калі Крэонт аб тым
Ад іншых будзе знаць, ратунку ня шукай!“
Так разважаючы, павольна я ішоў,
І так зрабіўся доўгім шлях кароткі мой.
Аднак, адважыўся ў канцы прыйсьці сюды,
Ня маю, што й сказаць табе, аднак скажу.
Надзею маю я, што будзе то са мной,
Што толькі лёс прызначыў мне спаткаць ў
жыцьці.

Крэонт

Ў чым справа? І чаму спалохаўся ты так?

Вартаўнік

Я найперш аб сабе скажу: я справы тэй
Сам не зрабіў, ня ведаю і хто зрабіў яе.
Была-бы крыўда, каб я пакараны быў.

Крэонт

Навокал справы ходзіш ты. Кажы ясьней!
Што здарылася новага? Хутчэй кажы!

Вартаўнік

Адразу не магу сказаць, бо страшна мне.

Крэонт

Хутчэй кажы, і вольны потым пойдзеш ты.

Вартаўнік *(нарэшыце адважыўшыся)*

Так, я скажу табе. Прышоў, ня знаю, хто,
Каб пахаваць той труп. Пяском сухім яго
Пасыпаў ён і ўсё хаўтурнае зрабіў.

Крэонт

Што кажаш? Здолеў хто адважыцца на гэта?

Вартаўнік

Ня ведаю. Ня бачылі мы там сьлядоў
Сякеры ці рыдлёўкі. Уся зямля была
Сухая, камяністая, і ня было

Сьядоў калёс. Няведама, хто злодзея быў.
Калі-жа раніцаю вартаўнік нам паказаў
На то, зрабілася і жудасна і дзіўна ўсім.
Ня бачны труп быў, але ня быў пахаваны,
На ім быў толькі слой пяску, каб ня было
граха.

Ня бачылі мы ніякіх сьядоў, каб зьвер
Прыходзіў ці сабака, й труп цягнуў.
І лаянка тады пачулася між нас,
Бо лаяў вартаўнік вартаўніка, і бойка,
Здавалася, пачнецца—хто-б яе стрымаў?
І кожны з нас мог быць, хто справу ту зра-
біў,

І ў той-жа час ніхто,—пазнаць было ніяк.
Гарачае жалеза ў рукі ўзяць гатоў
Быў кожны з нас, і праз агонь прайсьці, багоў
У сьведкі клікаць, што тэй справы не рабіў
І што ня ведае зусім, хто раіў тое
Зрабіць і хто сапраўды тую рэч зрабіў.
Калі-ж ў шуканьнях нашых посьпеху мы не
знашлі,

Такое з нас адзін сказаў, што мы усе
Ад страху голавы спусьцілі ўніз, бо мы
Пярэчыць не маглі таму й ня ведалі,
Што нам рабіць цяпер, каб ня было бяды.
І слова то было, што трэ' паведаміць
Цябе аб справе тэй, нічога не таіць.
Згадзіліся мы ўсе. Бяздольніка мяне
Праз жэрабя абралі ўцеху тую ўзяць.
І вось я тут. Ні ты, ні я таго
Ня хочам. Ведама-ж, што на таго, хто злыя
Прыносіць весткі, як на ворага глядзяць.

Корыфэй

Ўладар, ужо даўно на думцы мелі мы:
Ці не багі зрабілі справу тую самі?

Крэонт

Маўчы, калі ня хочаш выклікнуць мой гнеў!
Няўжо-ж такі дурны ты, хоць такі стары?
Як можаш ты казаць, што нашыя багі
Хоць малы клопат будуць мець аб трупе тым?
Няўжо-ж багі, шануючы, як дабрачынца,
Захочуць пахаваць таго, які прышоў,
Каб храмы іх спаліць, зністожыць прына-
шэньні,

Спустошыць іх зямлю, законы іх зламаць?
Ці бачыў ты багоў, што злых-бы шанавалі?
Няма такіх. Але даўно ўжо грамадзяне,
Незадаволеныя мной, супроць мяне шумяць,
Утайку голавы трасуць, мае улады
Цяжар ня хочуць несці, як былі-б павінны.
Я добра бачу, што яны вартаўнікоў
Намовілі за грошы, каб загад зламаць.
Няма ніводнай рэчы у людзей, якая
Была-бы злейшая за грошы: гарады
Яны руйнуюць, з роднай хаты выкідаюць.
Яны зьмяняюць думкі добрыя ў людзей
І навучаюць злыя справы іх рабіць.
І шлях да хітрасьцяй і да бязбожнасьцяй
Ўсялякіх ўсім людзям паказваюць яны.
Але наступіць час, калі той, хто рабіў
За золата злачынтвы, кару панясе.

Цяпер-жа ведай, што, пакуль Зэвэс мае
Малітвы чуе,—вось пад клятваю кажу,—
Калі ня знойдзеце, хто труп той пахаваў,
І да маіх вачэй яго не прывядзеце,
Ня будзе сьмерць адна вам кара ўся,—
Жывымі вось павешу і прымушу вас
Нахабніка назваць, што справу ту зрабіў,
Каб навучыліся вы, дзе карысьць шукаць
Вам трэба, і каб ведалі, што не заўсёды
І не ўсялякую карысьць любіць павінны.
Бо хабары ганебныя часьцей бяду
Нясуць з сабою, чымся здавальненьне.

Вартаўнік

Ці можна мне казаць? Ці мне ісьці назад?

Крэонт

Ужо досыць прыкрых слоў ты мне нагаварыў.

Вартаўнік

Ці боль вушам тваім зрабіў я альбо сэрцу?

Крэонт

Шукаць ты здумаў, што баліць ў мяне?

Вартаўнік

Я боль вушам тваім зрабіў, злачынца-ж сэрцу.

Крэонт

Як бачу, лапатаць ты здольны ад прыроды.

Вартаўнік

Няхай, але-ж тэй справы не рабіў я.

Крэонт

Ня веру, ты душу сваю прадаў за грошы.

Вартаўнік

Бяда!

Бяда, калі над намі ўладу мае той,
Каму здаецца то, чаго зусім няма.

Крэонт

Кажы цяпер, што хочаш. Калі-жа да мяне
Злачынца вы не прывядзеце, ўбачыце,
Што толькі гора йдзе за злым пажыткам.

(Адыходзіць)

Вартаўнік

Знайдзі-ж цяпер злачынца! Зловяць, ці ня
зловяць,

Залежыць гэта толькі ад багоў адных.

Але мяне ўжо ты ня ўбачыш тут.

Ужо ня меў надзеі я, што буду цэлы,—

Багом вялікую падзяку прынясу.

(Хутка адыходзіць)

СТАСЫМ 1-ы

Х О Р

Строфа 1-я

Шмат існуе ў прыродзе магутных сіл,
Але сільнейшы за ўсё—чалавек.
Ён за сівае мора ідзе
Ў час зімовых бушуючых бур,
І навокал яго ўздымаюцца бурныя хвалі.
Багіню найвышэйшую, зямлю,
Няўтомную і вечную, ён разьдзірае,
З году ў год ён шарпае яе сахамі,
Якія цягнуць коні.

Антыстрофа 1-я.

Сеткі накінуўшы, ловіць ён
Нядбалых і быстрых птахаў племя,
Як і пароды дзікіх зьвяроў.
Рыб, што ў моры вялікім жывуць,
Невадам ловіць спляцёным мудрэйшы за ўсіх
чалавек.
Ён ўладу мае хітрасьцю сваёю
Над дзікім львом між гор і накладае
Ярмо на лёгкагрывага каня, таксама
Як і на горнага быка.

Строфа 2-я

Ён мову стварыў, заўладаў
І думкаю быстраю, ён

Законы даў гарадом, збудаваў
Хаты, каб уцякаць
Ад халадоў і дажджоў.
Многаразумны, ён страху ня знае зусім
Прад тым, што наступіць.
Толькі ня можа ён перамагчы
Сьмерць, хоць ад цяжкіх хваробаў
Лекі знашоў.

Антыстрофа 2-я .

Ён мудра мастацтвы стварыў,
Ніколі такіх ня было.
Але блукае між злом і дабром:
Законы людзей паважае
І праўду сьвятую багоў.
Першы ў горадзе будзе апошнім, калі
Адважны ён толькі на зло.
Разам з такім я ня буду дзяліць
Ні хаты, ні думак.

Д З Е Я 2-я

З Ъ Я В А 1-я

(Уваходзяць вартаўнік і Антыгона)

Корыфэй

Цуд які перад мной! Я ня ўцямлю яго.

Антыгону я бачу вачыма сваймі.

Ці магу я сказаць, што яна—не яна?

Ох, бяздольная ты!

І Эдыпа бяздольніка ты дзіцянё!

Няўжо-ж захацела загадам цара

Не паддацца? Няўжо ў самы раз, калі ты

Неразумную справу рабіла сваю,

Тут схапілі цябе і сюды прывялі?

Вартаўнік

Так, вось яна, якая справу ту зрабіла.

Яе схапілі мы на месцы. Дзе-ж Крэонт?

(Уваходзіць Крэонт)

Корыфэй

Вось ён у час з палацу йдзе якраз.

Крэонт

Што, што такое? Да чаго у час прышоў я?

Вартаўнік (сьмела)

Уладар, ніколі нам даваць зароку нельга,—
Другая думка ворагам быць можа першай.
Вось клятву я даваў, што больш ужо сюды
Я ня прыйду,—баяўся я тваіх пагроз.
Але здаецца, што вышэй за ўсе ўцехі
Нам радасьць неспадзеўная заўсёды.
І я прышоў і клятвы ня стрымаў мае.
Дзяўчыну я вяду. Яе схапілі мы,
Як труп яна хавала. Ужо мы тут кідаць
Ня сталі жэрабя, згадзіліся усе,
Што гэтая знаходка толькі ўжо мая.
І вось, ўладар, бяры яе, як ты жадаеш,
Судзі, пытай. А я магу цяпер ісьці,
Бо бачыш, я бязьвінны быў ў злачынстве тым.

Крэонт

Ты ось яе вядзеш? Дзе, як схапіў яе?

Вартаўнік

Хавала труп яна,—вось ведаеш ты ўсё.

Крэонт

Ці добра разумееш ты, што кажаш мне?

Вартаўнік

Я бачыў, як хавала труп яна, які
Забараніў хаваць ты. Ясна я кажу?

Крэонт

Як ты яе убачыў? Як яе схапіў?

Вартаўнік

Вось справа як была. Калі зьвярнуўся я
Бы сам ня свой, — страшэнна-ж ты мне па-
гражаў,—

Зьмялі мы ўвесь пясок, што цела пакрываў,
І добра абгалілі мы гніючы труп.

Затым на ўзгорачку пад ветрам селі мы,
Каб ня чуваць смуроду, што ад трупу йшоў.

І грубай, злою лаянкай адзін з нас аднаго
Будзіў, калі хто-колечы пры справе тэй драмаў.

Так час павольна йшоў. І вась на небе ўжо
У сярэдзіне зазьяў бліскучы сонца круг.

Зрабілася пякота, сьпёка. Раптам бура,
З зямлі падняўшы пыл, які да неба йшоў,

Напоўніла раўніну, ў лесе ўсё лісьцё
Яна зрывала і пакрыла неба ўсё

Бязмежнае. Закрыўшы вочы, мы
Чакалі, покуль прайдзе божая напасьць.

Калі праз доўгі час зноў ціха стала ўсё,
Дзяўчыну бачым мы. Так горка плакала

Яна, як быццам птушка, што гняздо сваё
Сіročым, пустым бачыць, дзе птушат няма.

І вась яна, убачыўшы той голы труп,
Загаласіла і закляцьці пачала

Нядобрыя кідаць на тых, хто так зрабіў.
У руках пяску сухога потым прынясла,

Падняўшы медны добра куты келіх,

Патройным узьліяннем трупy чэсьць дала.
Убачыўшы яе, мы кінуліся й зараз
Схапілі, але ў ёй ня ўбачылі мы страху.
Казалі ёй, што справу ту яна рабіла
Раней, як і цяпер. Яна не адмаўлялася
Ні ад чаго. Было прыемна мне і сумна:
Прыемна уцячы самому ад бяды,
Але людзей пагнаць ў няшчасьце добрых—
сумна.

Але жаданьне ўласнага збаўленьня
Было мацней за гэтыя ўсе пачуцьці.

Крэонт

Ты, ты! Кажы, чаму так голаў апусьціла?
Ці гэта ты зрабіла справу ту, ці не?

Антыгона

Не адмаўляюся,—я справу ту зрабіла.

Крэонт *(да вяртаўніка)*

Ты вольны, йдзі цяпер, куды жадаеш,
Свабодны ад віны ў злачынстве цяжкім.

(Да Антыгоны)

А ты кажы мне коратка і ясна:
Ці ведала загад, каб не рабіць таго?

Антыгона

Я добра ведала,—ён ведамы быў ўсім.

Крэонт

Адваялася ўсё-ткі ты пераступіць загад?

Антыгона

Сапраўды, то ня Зэўс агаласіў яго.
І Дыкэ⁹, што жыве з падземнымі багамі,
Такіх людзям законаў не давала.
І твой загад я не магла лічыць такім,
Каб, дадзены людзьмі, ён мог-бы скасаваць
Багоў закон, няпісаны і вечны.
Ні ўчора, ні цяпер зьявіўся той закон,
Спрадвеку існаваў, заўсёды ён жыве,
Ніхто ня ведае, калі зьявіўся ён.
Вось за яго баялася я прад багамі
Адказ даваць, — людзей-жа не баюся я зусім.
Я-ж добра ведаю, што я памру, хаця-б
Ты мне й не пагражаў. Чаму-ж і не памерці?
Я сьмерць раней пары карыснаю лічу.
Бо хто жыве, як я, сярод няшчасьцяў сталых,
Няўжо лічыць нябудзе сьмерць жаданым сном?
Таксама й для мяне зусім ня будзе гора
Такі мець лёс. А вось, калі-б я брата
Памершага пакінула непахаваным,
Было-б вось гэта гора. Іншага ня знаю.
Табе здаецца, што раблю я, як дурная?
Глядзі-ж, каб ты ня быў дурнейшы за мяне.

Корыфэй

Суровы бацькаў дух паказвае дзіця
Суровае, — хіліцца прад бядой ня ўмее.

Крэонт

Дык ведай-жа, што дух занадта цвёрды
Тым падае лягчэй. Таксама можаш бачыць.
Як цвёрдае жалеза, калі мы яго
Ў агню распалім і яшчэ цвярдзейшым зробім,
Лягчэй ламаецца і крышыцца яно.
Я ведаю, што наравісты конь аброцьцю
Маленькаю кіруецца. Бо нельга быць
Занадта гордым тым, хто ў іншых пад уладай.
Злачынства ў першы раз яна зрабіла,
Калі ня споўніла абвешчаны загад.
Другі раз вось цяпер, калі, пасля учынку,
Яна ім пахваляецца й сьмяецца з нас.
Ня буду я мужчына, вось яна ім будзе,
Калі бяз кары пройдзе ёй злачынства тое.
Але хаця-б яна радней была мне за сястру,
Хаця-б радней за ўласную маю сям'ю,—
Яны не уцякуць ад кары самай злой,
Яна й яе сястра, бо і яе таксама
Я вінавачу ў тым, што і яна супольна
З сястрою раілася труп той пахаваць.
Паклічце вы яе. У палацы бачыў я,
Шалела як яна і розуму ня мела.
Звычайна бо душа злачынцу выдае
Раней, чымся яго ў патайнай справе схопяць.
Але найгоршы той, хто схоплены на месцы,
Віну сваю прыкрыць славамі потым хоча.

Антыгона

Ці больш жадаеш ты, чымся забіць мяне?

Крэонт

Нічога больш. Вось ўсё, чаго жадаю.

Антыгона

Чаму-ж яшчэ марудзіш? Словы ўсе твае
Мне прыкрыя і будуць прыкрымі заўсёды.
Дый і табе таксама я зрабіла прыкрасьць.

(У задумьні)

Але-ж чым я магла-б здабыць такую славу,
Якую я здабыла, брата пахаваўшы?

(Да хору)

Вы ўсе згадзіліся-б, што я зрабіла добра,
Калі-б не замыкаў вам вуснаў страх.

Крэонт

Так думаеш адна з усіх Кадмейцаў¹⁰ ты.

Антыгона

Такія-ж думкі ў іх, і толькі прад табой маўчаць.

Крэонт

Ня сорамна табе ня быць з усімі разам?

Антыгона

Я не саромлюся аддаць пашану брату.

Крэонт

Ці-ж братам той ня быў, хто згінуў ў бойцы
з ім?

Антыгона

Так, брат і той, адны бацькі у нас.

Крэонт

Чаму-жа гэтага зняважыла ты так?

Антыгона

Ня будзе так казаць нябожчык Этэокль.

Крэонт

Дала-ж пашану злому ты такую-ж, як яму.

Антыгона

Ня раб яго загінуў, згінуў родны брат.

Крэонт

Радзіму нішчыў той, другі абараняў.

Антыгона

Сьмерць дзеля ўсіх адны законы мае.

Крэонт

Дык нельга-ж, нельга добрага раўняць са злым!

Антыгона (*паказваючы пад зямлю*)

Хто ведае, якія думкі там аб гэтым?

Крэонт

Ня можа вораг быць сябром пасья і сьмерці.

Антыгона

Мой лёс—ўзаемная любоў, а не нянавісьць.

Крэонт (*паказваючы пад зямлю*)

Ідзі-ж туды і там любі, як хочаш.

Пакуль жыву, жанчына ўладу мець ня будзе.

(З палацу выходзіць Ісмэна)

З Ъ Я В А 2-я

Корыфэй

Але вось прад дзвярыма Ісмэна стаіць.

Шчыра любячы брата, яна сьлёзы льле.

Над брывамі яе хмара смутку ляжыць,

І чырвоны ўвесь твар,

Па прыгожых шчакох яе сьлёзы цякуць.

Крэонт (*да Ісмэны*)

Ты, што ў мой дом як быццам гадзіна упоўзішы,

Патайна кроў маю піла, а я ня бачыў,

Што дзьве бяды і гібелі гаую трону.
Скажы ты мне, ці ты прызнаешся у тым,
Што разам з ёю труп хавала, альбо ты
Дасі прысягу, што ня ведаеш нічога?

Ісмэна

Калі яна, тады і я рабіла. Разам
Рабілі справу мы, адказ нясем абедзьве.

Антыгона

Няпраўду-ж кажаш ты. Ты не хацела,
і я ня прыняла твайго удзелу ў справе.

Ісмэна

Сястрынька бедная мая, я не саромлюся
Прыняць удзел ў тых муках, што ты панясеш.

Антыгона

Чыя была та справа,—Гадэс ведае і цені.
Я-ж ня люблю таго, хто любіць толькі словам.

Ісмэна

Сястрынька, родная, дай разам мне з табою
Памерці і нябожчыку пашану тым аддаць.

Антыгона

Са мной ты не памрэш. Чаго не дакранулася,
Сваім ты ня лічы. Адна памру я толькі.

Ісмэна

Якое ўжо жыцьцё мне будзе без цябе?

Антыгона

Крэонта запытай,—аб ім ты клапацілась.

Ісмэна

Чаму-ж з мяне сьмяешся? У тым няма-ж карысьці.

Антыгона

Калі сьмяюсь з цябе, сама нясу пакуту.

Ісмэна

Чым я цяпер магла-б табе пацеху даць?

Антыгона

Дбай аб сабе. Твайму збаўленьню не зайздросьчу.

Ісмэна

Ох, гора мне! Няўжо твой лёс не падзялю?

Антыгона

Ты-ж выбрала жыцьцё, а я абрала сьмерць.

Ісмэна

Але-ж ня ведала ты думак ўсіх маіх.

Антыгона

Адно здаецца добрым мне, а іншае табе.

Ісмэна

Але-ж у нас абедзьвюх роўная віна.

Антыгона

Адважнай будзь. Жыві, а я ужо даўно
Памёрла, і памёршым я карысна толькі.

Крэонт

Як бачу, звар'яцелі дзьве,—адна цяпер,
А та вар'яткаю была ад нараджэньня.

Ісмэна

Ўладар, у тых, пакуту хто нясе, іх розум
Ўжо не такі, як быў раней,—зьнікае ён.

Крэонт

Але,—ў цябе ён зьнік, ты з злымі зло рабіла.

Ісмэна

Што мне ў жыцці аднэй, калі яе ня будзе?

Крэонт

Аб ёй ўжо не кажы, памёрла ўжо яна.

Ісмэна

Няўжо заб'еш нявестку сына ты свайго?

Крэонт

Зямельку каб гараць, палёў ты знойдзеш
шмат.

Ісмэна

Ня знойдзеш ты суладзьдзя, што было між іх.

Крэонт

Я злую жонку сыну даць майму ня хочу.

Антыгона

Ох, мілы Гэмон, бацька як зьняважвае цябе!

Крэонт

Абрыдла мне ўжо ты з тваім каханьнем разам

Корыфэй

Няўжо разлучыш з ёю сына ты свайго?

Крэонт

Магіла, сьмерць, вось хто разлучыць іх!

Карыфэй

Прысуд твой, бачу я, каб ёй ісьці на сьмерць?

Крэонт

І твой, і мой. Маруды ўжо даволі. Слугі!
Ў палац адвесьці іх! Адсюль у гінэйкеі¹¹
Трымаць іх пільна і нідзе іх ня пушчаць,
Бо уцякаюць нават сьмелыя, калі
Ўжо бачаць прад сабой канец жыцьця.

(Варта адводзіць Антыгону і Ёсмэну ў палац праз левыя дзьверы. Крэонт панура садзіцца на каменнае сядзеньне)

СТАСЫМ 2-і

Х О Р

Строфа 1-я

Шчасьлівыя людзі, ў якіх прашло бяз бед
жыцьцё!

Але, калі твой род багі пакараюць,
Беды ўсялякія прыйдуць на ўсе твае пакаленьні.
Так налятаюць хвалі морскія
У час страшэнных бур,
Якія йдуць з Тракійскімі вятрамі.
З падводнай глыбіні пясок
Нясецца чорны. Скалы
Прыберажныя стогнуць і гудуць.

Антыстрофа 1-я

Я бачу, як ў дом Лабдакідаў бяда ідзе за
бядою,
Спрадвеку йдуць ад продкаў яны да патомкаў.
Вызваліць ўнукаў ня можа дзед, бо ярасьць
багоў

Їх гоніць, гоніць без канца.
Корань апошні быў ў Эдыпа родзе,
Над ім зазьяў як быццам промень сонца.
Ї зноў крывавы серп падземных
Багоў яго зьнішчае,—
Шаленства ў словах, як і ў думках.

Строфа 2-я

Якая моц людзей магла-б
Моц тваю зламаць, Зэвэс?
Над ёю нават сон—ўладар бясьсільны,
Ї месяцы, што няўтомна
Бягуць. Ня ведаеш старасьці ты
Ї ў ясным бляску Олімпа¹² пануеш.
Над намі-ж цяжыць адзін закон,—
Ён быў, ён ёсьць, ён будзе:
Ў жыцьці чалавека няма
Нічога пэўнага, апроч няшчасцяў.

Антыстрофа 2 я

Манлівая надзея ўсё-ткі

Шмат якім людзям дае пацеху

І шмат каму маной бывае ў іх жаданьнях палкіх.

Вядзе людзей, ня бачачых нічога,

І потым раптам іх ў агонь кідае.

Так слова мудрае калісьці хтось сказаў:

Чый розум бог вядзе ў бяду,

Таму заўсёды добрым злое

Здавацца будзе. Без бяды

Нядоўгі час такі жыць можа.

Д З Е Я 3-я

З Ъ Я В А 1-я

(Уваходзіць Гэмон)

Корыфэй *(да Крэонта)*

Вось і Гэмон ідзе. У сямейцы тваёй
Ён адзіны сыноч. Ці-ж бядуе аб тым,
Лёс які будзе мець нявеста яго,
Антыгона, якую ён шчыра кахаў?

Крэонт *(падымаецца з сядзеньня)*

Мы зараз будзем ведаць лепш, чымся прарокі.

(Да Гэмона)

Мой сын, ці ты ідзеш на бацьку злы, бо чуў
Прысуд яго рашучы аб тваёй нявесьце,
Альбо табе я буду дарагім заўсёды?

Гэмон

Я твой, мой бацька, ты парады мне даеш
Карысныя, заўсёды я спаўняць іх буду.
Пакуль мяне вядзеш ты добра, я ня стану
Лічыць каханьне даражэйшым за цябе.

Крэонт

Так, сын мой, гэтак трэба й думаць і лічыць
Усё ніжэй за бацькаўскае зданьне.

І вось чаму дзяцей мы паслухмяных любім,
Калі ў сям'е такіх мы маем. То-ж яны
Ідуць супроць бацькоўскіх ворагаў, сябра-ж
Яны шануюць так, як бацька сам.

Што-ж нам сказаць аб тым, хто нарадзіў
Дзяцей благіх? Ён нарадзіў бяду

Сабе і сталы сьмех для ворагаў сваіх.

Так і цяпер, мой сын, ты розуму ня страць
Жанчыны дзеля, што дае табе пацеху.

Бо ведай, што, калі благая жонка ў хаце,
Халоднымі табе яе абоймы будуць,

Бо дрэнны друг—найгоршая бяда.

З пагардаю, як ворага, адкінь яе.

Няхай другіх сабе шукае пад зямлёй.

Адкрыта я яе высьведчыў, што яна,

Адна з усіх пашла супроць загаду.

Прад грамадзянамі ня буду брахуном,

Але заб'ю яе. Няхай Зэвэса кліча

Сямейнага. Бо родным я калі дазволю

Ісьці супроць мяне, тым больш чужыя пойдучь.

Калі хто ува ўласнай хаце будзе добрым,

У дзяржаўных справах той карысьць нам пры-
нясе.

А хто пачне пераступаць законы

Альбо надумаецца йсьці супроць цароў,

Таму ніколі я ня дам пашаны.

Каго народ абраў, таму будзь паслухмяны

У справах ўсіх,—малых, і злых, і добрых.
Такі, скажу я сьмела, будзе добра й сам
Другімі кіраваць, і слухаць кіраўніцтва.
І ў час страшэннай бітвы цвёрдым будзе ён,
Сябром сваім таварыш добры і праўдзівы.
А горшага няма няшчасыця за бязўладзьдзе.
Яно дзяржавы губіць і руйнуе хаты
Дашчэнт, і таварышоў у бітве
На ўцёкі гоніць. І наадварот, ратуе
Заўсёды паслухмянства тых, хто паслухмяны.
Дык вось чаму законы трэба бараніць.
Жанчыне-ж нельга нам ніколі паддавацца.
Калі ўжо трэба, лепш загіну ад мужчыны,
Чым каб казалі, што жанчыне паддаюся.

Корыфэй

Калі яшчэ ў старога розум не загінуў,
Здаецца мне, што ўсё разумна ты казаў.

Гэмон

Мой бацька, розум ўсім людзям даюць багі,
Рэч лепшую за ўсё, што толькі ў сьвеце ёсьць.
Ня здолеў я-б і здолець не хацеў-бы
Давесці, што няправільна ты ўсё казаў.
Але-ж і ў іншых думка добрая быць можа.
Магу лягчэй я за цябе разьведаць,
Што кажуць, робяць, ганьбяць грамадзяне.
А простаму народу жудасны твой погляд,
Ня скажа ён таго, чаго ня любіш ты.
Я-ж няпрыкметна чуць усё магу, што кажуць.
Шкадуе ўвесь народ дзяўчыну гэтую,
Што менш за ўсіх жанчын павінна згінуць,

За справу слаўную панесьці злую сьмерць.
За то, што брата роднага, што ў бойцы згінуў,
Непахаванага, яна не захацела
Пакінуць злым сабакам і птахом,—
Няўжо-ж яна вянка ня варта залатога?
Такая гутарка патайная ідзе.
А для мяне няма нічога даражэй
За тое, каб усё шчасьліва йшло ў цябе.
Бо бацькаў дабрабыт ёсьць слава для дзяцей
Найбольшая, а слава бацьку—дабрабыт дзяцей.
У душы сваёй ты не насі такога зданья,
Што толькі тое правільна, што кажаш ты.
Бо той, хто думае, што ён адзін разумны,
Ўладае словам, як ніхто, вяліч душы
Адзін ён толькі мае, той у жыцьці
Пусты брахун аказваецца потым толькі.
Бо нават мудрацу ня сорамна ніколі
Вучыцца шмат чаму й ня быць занадта ўпар-
тым.

І бурны струмень так мілуе тыя дрэвы,
Якія гнуцца перад ім, а тыя,
Што ня згінаюцца, з карэньнем вырывае.
Калі й марак ня хоча скласьці парусоў
Прад бурай, карабель яна перавярне,
І на кілю тады пачне плысьці марак.
Ня будзь-жа ўпарты, бацька, свой прысуд зьмяні,
Бо калі я, малодшы, думку мець сваю
Магу, кажу я, што вышэй за іншых толькі той,
Хто будзе поўны мудрасьці заўсёды.
Калі-ж ня так, бо мала гэткіх ёсьць людзей,
Дык слухаць трэба тых, хто раіць добра.

Корыфэй

Уладар, калі ён мудра кажа, слухайся яго,
А ты—яго. Абодва добра вы казалі.

Крэонт

Я ўжо стары. Няўжо вучыцца буду
Я розуму ад гэтых дзяцюкоў?

Гэмон

Вучыся праўдзе толькі ты. Калі-ж я малады,
Глядзі не на гады мае, але на справы.

Крэонт

Злачынцаў шанаваць ёсьць справа у цябе?

Гэмон

Злачынцаў шанаваць ня стаў-бы я прасіць.

Крэонт

І гэтую злачынцаў ты ня лічыш?

Гэмон

Увесь народ тэбанскі гэтага ня лічыць.

Крэонт

Ці можа мне народ загадваць, як рабіць?

Гэмон

Вось ты цяпер сказаў, як малады дзяцюк.

Крэонт

Ці я, ці іншы хто тут мае ўладу?

Гэмон

Ня можа горад наляжаць да аднаго.

Крэонт

Ён ўласнасьць ёсьць таго, хто ўладу мае.

Гэмон

Як добра быў-бы ты ў пустыні ўладаром!

Крэонт

Ну, за жанчыну ты, як бачу, добра б'ешся.

Гэмон

Калі жанчына—ты. Я дбаю аб табе.

Крэонт

Нягоднік! З бацькам ты спрачаешся загэтым?

Гэмон

Бо бачу я, як робіш ты няпраўду.

Крэонт

Ці-ж ёсьць няпраўда—ўладу шанаваць сваю?

Гэмон

То не пашана ўлады, то багоў зьнявага.

Крэонт

Як ты агідны мне, жанчыны раб!

Гэмон

Ганебных спраў затое я рабом ня буду.

Крэонт

Ты ў кожным слове толькі й думаеш аб ёй.

Гэмон

І аб табе, і аб сабе, і аб багох.

Крэонт

Жанчыны раб! Мяне не збаламуціш!

Гэмон

Жадаеш сам казаць, а слухаць не жадаеш?

Крэонт

Яе жывую ты ня будзеш жонкай мець.

Гэмон

Калі памрэ яна, памрэ яшчэ другі.

Крэонт

Ужо да таго дашоў, што пагражаеш мне?

Гэмон

То не пагроза, то адказ на нерассуднасьць.

Крэонт

На гора ўласнае мяне навучыш ты,
Бо нерассудны сам—мяне вучыць ты хочаш.

Гэмон

Калі-б ня быў ты бацька мой, сказаў-бы я,
Што розуму ня маеш ты зусім.

Крэонт

Дык так? Даю прысягу я Оліпам, ведай,
Што не на радасьць ганіш ты мяне.
Гэй, варта, гэі! Прывесьці тую пошасьць,
Няхай прад жаніха вачыма тут памрэ!

Гэмон

Ня будзе гэтага! Перад вачыма
Маімі не памрэ яна, але ніколі
Ужо ня убачыш ты мяне сваймі вачыма.
Шалей між тых, каму твае шаленствы любы.
(Хутка адыходзіць)

З Ъ Я В А 2-я

Корыфэй

Ўладар, пашоў ён хутка, раззлаваны.
Гнеў юнакоў такіх бывае небясьпечны.

Крэонт

Няхай! Няхай сябе ён лічыць больш за чала-
века,
Ад сьмерці ўсё-ткі ён ня збавіць іх.

Корыфэй

Няўжо ты думаеш забіць дзяўчын абедзьвюх?

Крэонт

Не, не! Ты кажаш добра. Ту, якая трупа
Не датыкалася, ня буду я караць.

Корыфэй

Якім-жа чынам хочаш ты яе забіць?

Крэонт

Я павяду яе глухою сьцежкай,
Ў пячоры камяністай я яе схаваю,
Харчоў ёй дам крыху, каб ня было граха,
Каб горад наш забойства не зрабіў.
Няхай там моліцца Гадэсу,—аднаго

Яго спаміж багоў яна шануе,—
Каб збавіў ён яе ад сьмерці, альбо,
Калі ня збавіць ён, няхай пазнае,
Што непатрэбна так Гадэса шанавачь.

(Адыходзіць у палац)

СТАСЫМ 3-і

Х О Р

Строфа

Непераможны Эрот¹³,
Эрот—над усімі ўладар,
На шчочках дзяўчыны прыгожай ты сьпіш
так прыгожа!
За мора нясешся і ў хаты сялян уваходзіш,
Нікому знайсці ад цябе немагчыма ратунку,
ні богу,
Ні чалавеку сьмяротнаму. Ўсіх ты шалець
прымушаеш.

Антыстрофа

Думкі людзей справядлівых
Ты хіліш да зла, да злачынстваў.
Вось і цяпер падняў ты злабу спаміж родных
Погляд дзяўчыны прыгожай, што зьзяе
З вачок яе мілых, сільней за законы багоў,
Бо Афродыта¹⁴, багіня ўсясьільная, бавіцца ўсімі.

Д З Е Я 4-я

З Ъ Я В А 1-я

(З левых дзвярэй вярта выводзіць Антыгону)

Корыфэй

Што я бачу? Гатоў ўжо забыцца і я
На законы і сьлёз не магу я стрымаць,
Што струменьнем вялікім ліюцца з вачэй.
Антыгона ідзе ня ў дом жаніха,
А ў апошнюю вечную хату.

КОММОС

(Жалобная песня)

Строфа 1-я

Антыгона

О, грамадзяне зямелькі бацькоў, глядзецце, іду я
Шляхам апошнім сваім.
Сонейка промень я бачу апошні,
Больш ня убачу яго. Вядзе мяне Гадэс жывую
Да Ахеронта¹⁵— ракі.
Шлюбу ў жыцці я ня ведала,
Песень вясельных сабе я ня чула ніколі,
Шлюб буду мець з Ахеронтам.

Корыфэй,

Але славы вянок маеш вечны ты,
Адыходзіш ты з ім ў дамавіну сваю.
Не хвароба цяжкая згубіла цябе,
Ня згубіў цябе меч. Але ўласны закон
Ты стварыла сабе, і жывая, адна
Між жанчын, да Гадэса зыходзіш.

Антыстрофа 1-я

Антыгона

Чула я, што чужаземка Фрыгійская¹⁶ згібла
жалобна
Там, на вяршыні Сіпіла.
Быццам моцны павей,
Ўсю абхапіў яе камень. Ёсьць чутка такая:
Льлюцца дажджы на яе,
Буры катуюць заўсёды, і вечна
Плача яна і сьлязьмі палівае каменьні.
Гэткую-ж сьмерць мне рыхтуюць багі.

Корыфэй

Ад багоў радзілася, багіня яна,
Мы-ж сьмяротныя ўсе і сьмяротных сыны.
Але вось аб табе будуць чуткі хадзіць,
Што і ты да багіні падобнай была,
Як жыцьцём, так і сьмерццям сваёй.

Строфа 2-я

Антыгона

Гора! Сьмяюцца з мяне! Вы, багі мае родныя,
Што-ж абражаюць мяне
Перад сьмерцю маёй?
Горад мой родны,
Народ мой вялікі!
Хвалі крыніцы Дыркейскай!¹⁷
Гай Тэбанскіх багоў!¹⁸
Будзьце вы сьведкамі мне.
Ня плачуць па мне, ня судзілі мяне.
Іду ў падземельле страшэннае,
Там я памру ў нязвычайнай магіле.
Гора мне беднай!
Я не нябожчыца, я й ня жывая,
Я не з памёршымі, я й ня з жывымі!

Корыфэй

Занадта сьмелай ты была,
Дзіця, адважылася ты
Замах зрабіць на Дыкі трон.
Твой лёс страшэнны—бацькаў лёс.

Антыстрофа 2-я

Антыгона

Ты дакрануўся да раны балючай мае,
Успомніў аб бацькі вядомай бядзе.

Аб лёсе страшэнным,
Што гоніць усьцяж
Род Лабдакідаў вялікі.
Ложак ганебны
Мацеры беднай мае!

Сын яе—бацька мой там з ёй ляжаў,
Ад іх нарадзілася бедная я.
Вось і іду пад праклёнам багоў і бяз шлюбу
да іх.

Бедны мой брат,
Што шлюб так пракляты зрабіў!
Ты ўжо памёр і живую мяне забіваеш.

Корыфэй

Нябожчыкаў кахаць—святая справа,
Але-ж і той, хто ўладу мае,
Павінен тую ўладу бараніць.
Прав ўласны свой імпэт ты гінеш.

(З палацу выходзіць Крэонт)

Эпод

(Прыпеў)

Антыгона

Плачу ня чую, родных ня бачу,
Песень вясельных няма.
Вось як іду я
Шляхам апошнім маім.
Ўжо ня убачу, бяздольная, сонейка зьяньне
ніколі.

Плакаць ня будуць аб долі маёй
Людзі, якіх я любіла.

ЗЬ ЯВА 2-я

Крэонт *(падыходзіць бліжэй)*

Вы ведаеце, што калі-б было карысна
Стагнаць і плакаць, каб адрочыць сьмерць,
Дык хто-ж тады-б свае стагнаньні скончыў?
Хутчэй, як я сказаў, яе адвесьці
Ў глыбокую пячору. Там яе
Адну самотную пакінуць. Там няхай
Ці памірае, ці живе й шукае жаніха.
А я сябе ня зганьбіў сьмерцю тэй дзяўчыны,
Я толькі ад жыцьця з людзьмі яе адсунуў.

Антыгона *(выходзячы на сярэдзіну сцэны)*

Мой дол, пакой дзявочы мой і хата
Падземная і вечная мая! Іду
Да вас я, родныя мае. Вас там,
Загінуўшых у ліку нязьлічоным,
Багіня Пэрсэфона¹⁹ прытуліла.
Цяпер і я іду да вас, нядобрай сьмерцю
Памёршая раней, чым скончыла жыцьцё.
Аднак, надзею маю я, калі прыду
Да вас, прыду я мілаю для ўсіх,—
І для цябе, мой бацька, для цябе, матуля,
І для цябе, браток мой родны, Этэокль.
Бацькі мае, калі памёрлі вы,
Я ўласнымі рукамі вас абмыла,
Вас апранула і зрабіла узьліяньні.
Цяпер-жа, Полінік, за тое, што цябе
Я пахаваць хацела, вось як плоцяць мне.
Аднак, за тое, што табе дала

Пашану я, мяне хваліць разумны будзе.
Мой родны брат! Што гэткім чынам я цябе
Ушанавала, бачыць грэх у тым адзін Крэонт,
Адвагу на страшэннае злачынства.
І вось вядзе цяпер мяне ён гвалтам
На сьмерць: Ня ведала я шлюбу, песень
Ня чула я вясельных, мужа я ня мела,
Не гадала і ня мела я дзяцей.
Іду у дол памёршых я, жывая,
Бяздольная, адна, бяз тых, каго люблю.
Які-жа я закон багоў пераступіла?
Ці-ж трэба мне, бяздольнай, на багоў яшчэ
Надзею мець? Каго-жа абаронцам
Магу назваць між іх сваім? То-ж я,
Зрабіўшы справу добрую, злачынцам стала.
Дык вось багі што лічуць добрым! Калі так,
Дык трэба-ж мне згадзіцца, што нясу
Пакуту я за ўласны грэх сапраўды.
Калі-ж на вас ляжыць віна, жадаю вам
Цярпець ня больш, чымся цярплю бязьвінна я.

Корыфэй

Той-жа імпэт ўзбурэньняў яшчэ
У душы яе моцны дагетуль.

Крэонт

Так, так. Вы, якія вядзеце яе,
Сьлёзы будзеце ліць за маруднасьць сваю.

Антыгона

Гэтым словам мяне пасылаюць на сьмерць.
Як цярплю я, як цяжка на сэрцы!

Крэонт

Пацяшаць я ня буду цябе, што зьмяню
Над табою прысуд свой ранейшы.

Антыгона

О зямелька Тэбанская, горад бацькоў!
О багі мае родныя!
Паміраю. За што? Бяз віны.
Паглядзеце, тэбанскія ўсе ўладары,
Я, апошняя з царскай сям'і,
Ад каго і як цяжка цярплю.
І за што? Што любіла багоў
І законы багоў шанавала.

СТАСЫМ 4-ы

Х О Р

Строфа 1-я

Зьмяніла й Даная²⁰ сьвятло нябёс
На цемру медзянае вежы.
Замкнулі, схавалі яе
У магільным пакоі.
Яна-ж была слаўнага роду, дзіця,
І мела сыночка ад Зэўса,
Які да яе прыходзіў дажджом залатым.
Але страшэнную нейкую сілу
Лёс мае над намі.
Вызваліць нас ад яго ня можа нішто,
Ні меч, ні багацьце, ні вежа,
Ні чорны між хваль карабель.

Антыстрофа 1-я

Дрыантаў запальчывы сын²¹,

Гэдонаў ўладар,

І ён быў таксама замкнуты.

За кпіны і злосьць яго Дыаніс

Замкнуў ў камяніцы-турме.

Шаленства страшэнную моц выяўляў ён.

Вар'яцтвам ён быў пакараны

За тое, што з бога сьмяяўся,

Натхненых жанчын²² прыпыняў, гасіў бак-
хічны агонь,

І муз ён злаваў, што на флейтах іграюць²³.

Строфа 2-я

Ля чорных скал між двух марэй²⁴

Ўздымаецца бераг Баспорскі.

Там Сальмідэс²⁵ негасьцінны Тракійскі.

Там у абодвух Фінэя²⁶ сыноў

Бачыў страшэнныя раны Арэй.

Акрутная мачыха іх асьляпіла,

Сваімі рукамі крывавымі вочы

Яна працяла чаўнаком.

І кроў іх аб помсьце крычыць.

Антыстрофа 2-я

Марнелі яны ў падзямельлі. Аб долі

Бяздольнай матулі свае бедавалі.

Была-ж пахаджэньнем яна

З сям'і Эрэхтыдаў²⁷, старэйшага роду.

У далёкай пачоры
Між бацькаўскіх бур
Ўзрасла Борэада²⁸, багоў дзіцянё.
Няслася яна, бы віхор па гарах.

Аднак, і яе
Вечныя Мойры²⁹ схапілі, дзіця!

ДЗЕЯ 5-я

ЗЪЯВА 1-я

(Крэонт сядзіць на каменным сядзеньні ў цяжкоў задуменнасьці. Уваходзіць Тырэсі, якога вядзе хлопчык)

Тырэсі

Тэбанцаў ўладары! Прышлі адным мы шляхам,
Глядзеў-жа з двух адзін. Бо у сьляпых
Шлях той, які пакажа правадыр.

Крэонт

Што новага, стары Тырэсі мой?

Тырэсі

Скажу, скажу, а ты слухмяны будзь прароку,

Крэонт

Заўсёды я твае парады слухаў.

Тырэсі

І горадам загэтым добра кіраваў.

К р э о н т

Магу пасьведчыць, што мне ты дапамагаў.

Тырэсі

І зноў па ўскраю ты бяздонья ходзіш.

Крэонт *(спалохаўшыся)*

Чаму? Я ўвесь дрыжу прад вуснамі тваймі.

Тырэсі

Дык слухай-жа азнакі, што я бачыў.
На старадаўнім месцы варажбы я сеў,
Дзе птахі³⁰ чараўнічыя зьяляюцца ў мяне.
І чую я няведамы мне птахай крык,—
Яны крычалі крыкам злым, злавесным, дзікім.
Я чуў, як рвуць яны друг дружку пазурамі,
Крывавымі, і моцна крыльлямі яны шумелі.
І страх мяне схапіў. Хацеў ахвяру
Я на палаючым прынесці алтары³¹.
Але ня зьяў агонь з ахвяр. Тлушч бёдраў
Расстапліваўся й капаў на залу.
І ён чадзіў і пырскаў ўверх, і жоўць
Разьлілася, і голыя ляжалі
Ўжо бёдры, бо не пакрываў іх болей тлушч.
І я ад гэтага вось хлопчыка пазнаў,
Што не дала прароцтваў мне ахвяра,
Бо ён вядзе мяне, як я вяду другіх.
Бяду нясе наш горад ад твайго прысуду,
Бо паразьнеслі птахі і сабакі ўсюды,

Па ўсіх ахвярніках і вогнішчах у нас
Бяздольнага Эдыпавага сына цела.
І ўжо ад нас багі прыняць ня хочуць
Алтарныя малітвы, бёдраў полымя,
І крыку яснага прарочы птах ня дасьць,
Бо сыты ён крывёю мерцьвяка.
Падумай-жа аб гэтым, мой сыноч!
Рабіць памылкі—лёс агульны ўсіх людзей.
Але разумны і шчаслівы будзе той,
Які, ў бяду папаўшы, нярухомы
Не застаецца, але выпраўляе зло.
Аб неразумнасьці упартасьць сьведчыць.
Памёршаму ты уступі і не катуй
Таго, хто згінуў. Ці-ж памёршага забіць
Другі раз—можа быць якаясь слава ў тым?
Жадаючы добра табе, казаў я добра.
А як прыемна ад таго вучыцца,
Хто добрыя й карысныя дае парады!

Крэонт

Стары, страляеце вы ўсе, як быццам ў мэту,
У мяне, ды йшчэ прароцтвамі мяне, злавіць
Вы хочаце. Ужо даўно мяне, як быццам
Тавар карысны, родныя прадалі.
Што-ж, нажывайцеся, электр Сардыйскі³²
Сабе вы набывайце, калі хочаце,
І золата Індыйскае³³. Але-ж таго
Не пахаваеце ў магіле вы ніколі.
Хаця-б Зэвэсавы арлы, труп разарваўшы,
Здабычу да самога трону Зэўса прынясьлі,—
Я пахаваць яго й тады ня дам.

Граха я не баюся, бо я добра ведаю,
Што чалавек ня здолее зьняважыць бога.
А ты, стары Тырэсі, памятай вось што:
Ганебна гінуць нават мудрацы,
Калі, жадаючы карысьці, словы
Ганебныя ў прыгожай форме кажуць нам.

Тырэсі

Бяда!
Ці ведае хто між людзей, ці разумее...

Крэонт

Ў чым справа? Што сказаць ты хочаш?

Тырэсі

Наколькі лепш разважнасьць за багацьце.

Крэонт

Наколькі, думаю, горш неразважнасьць.

Тырэсі

Вось гэтаю хваробай поўны ты цяпер.

Крэонт

Зьнявагай даць адказ прароку я ня хочу.

Тырэсі

Зьняважыў ты мяне ужо, калі сказаў,
Што непраўдзівыя прароцтвы я даю.

Крэонт

Да грошай надта хцівыя прарокі ўсе.

Тырэсі

А ўсе тыраны да ганебнае карысьці.

Крэонт

Ці ведаеш, што кажаш ўладару ты гэта?

Тырэсі

Я ведаю. Збаўленьне гораду ты гэтаму
З маёю дапамогай толькі даў.

Крэонт

Прарок ты мудры, але любячы няпраўды.

Тырэсі

Прымусіш ты мяне сказаць, што ў глыбіні
Душы маёй ляжыць дагэтуль нярухома.

Крэонт

Ну што-ж, паруш, але не для карысьці.

Тырэсі

Дык добра-ж. Вось скажу аб лёсе я тваім.

Крэонт

Але душы мае ня купіш ты ніколі.

Тырэсі

Дык добра-ж, ведай, што нямнога шляху,
Яшчэ калёсы сонца пройдуць хуткія,
Як сам ты аддасі памёршым наадмен
Таго, хто з родных ўсіх табе найдаражэй,
За тое, што жывую душу кінуў
Ты пад зямлю, ганебна ў доле пахаваўшы,
А на зямлі трымаеш труп, багоў падземных
Уласнасьць, труп няшчасны, без пашаны
Належнай трупу, без хаўтур пачэсных.
Ня маеш права на яго ні ты,
Ні земныя багі. Зрабіў ты гвалтам тое.
Няшчадныя, страшэнныя Эрынніі³⁴,
Гадэсу і багам пакорныя, за гэта
Чакаюць ўжо, каб за твае злачынствы
Такую-ж самую табе даць кару.
Няўжо-ж, падумай, я падкуплены кажу
Ўсё гэтае? Ужо чакаць нядоўга,—
Ў тваім палацы стогны чутны будуць
Мужчын, жанчын, і горады варожыя
Усе паўстануць, дзе кавалкі трупу
Пранеслі ці сабакі, ці якія зьверы,
Ці птах які драпежны, пах нячысты

Разносячы па вогнішчах усюды.
Ты выклікнуў мой гнеў, і ў гневе стрэлы,
Бы той стралок, пусьціў табе я ў сэрца,—
Ад жару іх не уцячы табе.

Вядзі дамоў мяне, дзіця! Хай злосьць сваю
Ён вылівае на малодшых за мяне.
Няхай навучыцца ён спакайней казаць
І думкі лепшыя мець, чым цяпер.

(Адыходзіць. Усе ў страсе)

З Ъ Я В А 2-я

Корыфэй

Ўладар, пашоў прарок, страшэнныя прароцтвы
Нам даўшы. Ведаю-ж я добра, што з пары,
Як валасы мае сівымі сталі з чорных,
Брахні прарок ніколі не казаў.

Крэонт

Згаджаюся я сам, і страх ў душы маёй.
Мне цяжка уступіць. Калі-ж спрацацца буду,
Магу сябе страшэнна загубіць.

Корыфэй

Рассудны будзь, Мэнойкаў сын Крэонт!

Крэонт

Што-ж трэба мне рабіць? Кажы. Пакорны буду.

Корыфэй

Дзяўчыну выведзі з падземнай хаты.
Непахаванага ты пахавай.

Крэонт

Дык думаеш і раіш уступіць?

Корыфэй

Хутчэй, як толькі можаш. Хутка наганяюць
Дрыньніі, пасланыя багамі, злых людзей.

Крэонт

Бяда мне! Цяжка мне рабіць, што не ляжыць
На сэрцы. Але не магу спрачацца з лёсам.

Корыфэй

Рабі цяпер ты сам, не даручай ты іншым.

Крэонт

Пайду я зараз-жа. Хутчэй ідзеце, слугі,
І тыя, хто са мной, і тыя, хто ў палацы.
Бярэце тапары, да ўзгорку хутка ідзеце.
Пайду я й сам, прысуд свой скасаваўшы,
Я вузел сам зьвязаў, я-ж сам і разьвяжу.
Бо я баюся, ці найлепш ня будзе
Жыцьцё нам скончыць пад законамі багоў.

(Адыходзіць са слугамі)

СТАСЫМ 5-ы

ХОР

Строфа 1-я

Бакх шматіменны³⁵, слава Кадмейскай дзяўчыны³⁶,

Зэўса грымотнага сын,

Слаўнай Італіі бог³⁷,

Шануюць цябе ў Элеўзіне,—

Народы зьбіраюцца там адусюль

У раўнінах багіні Дэмэтры³⁸.

Бакх, бакханак айчына

Тэбы—айчына й твая³⁹.

Ты там жывеш, і празрысты

Струмень Ісмэн⁴⁰ там цячэ,

А людзі—насенне дракона⁴¹.

Антыстрофа 1-я

Над двухвярховай гарою⁴² убачыў цябе

Зьяючы дым⁴³. Карыкійскія німфы⁴⁴

Там карагоды водзяць свае,

І шэіты крыніцы Кастальскае чутны⁴⁵.

Павеям⁴⁶ прыбраныя ўзгоркі

Нісэйскага горнага краю⁴⁷

І бераг зялёны ад лоз вінаграду

Да нас пасылаюць цябе.

І з песьняй сьвятою

І радасьці поўнай

Ты ў вуліцы Тэб уваходзіш.

Строфа 2-я

Больш за ўсе гарады шануеш ты Тэбы,
Быццам маці тваю, што забіў
Зэўса страшэнны пярун¹⁸.
Горад наш родны цяпер
У цяжкай хваробе увесь.
Прыдзі, каб ачысьціць яго,
З Парнасай гары, ці праз мора,
Праз шумныя хвалі пратокі¹⁹.

Антыстрофа 2-я

Га, правадыр палаючых зор і начных
Песень і клічаў сьвятых⁵⁰.
Роднае Зэўса дзіця!
Зьявіся, ўладар, і няхай
Прыдуць з табой і бакханкі,
Якія ў шаленстве сьвятым
Водзяць ўсю ноч карагоды
І славяць вялікага Якха!

ЭКСОД

(Заклучэньне)

ЗЬ ЯВА 1-я

(Уваходзіць весьнік)

Весьнік

Насельнікі сыцен Кадма й Амфіона⁵¹,
Ня трэба ні хваліць, ні ганьбіць нам жыцця,

Пакуль яшчэ живе на сьвеце чалавек,
Бо заўжды так трапляецца, што лёс
Няшчасных падымае і, наадварот,
Шчасьлівых ўніз бязьлітасна скідае.
Сьмяротныя ня ведаюць, што з імі будзе.
Раней здавалася мне: які Крэонт шчасьлівы!
Ад ворагаў зямлю Кадмеяву ён збавіў,
І ўладу над страной ён ўсю сабе забраў,
І добрымі дзяцьмі⁵² квіце яго сям'я.
І зьнікла раптам ўсё! Бо калі радасьці
Ня мае чалавек, ўжо ня лічу тады,
Што ён живе,—жывы ён толькі труп.
Багацьце мей у хаце, мей уладу,
Вяліч тырана,—ты калі ня знойдзеш
Ва ўсім тым радасьці, ня даў-бы я
За гэтае усё і цені дыму.

Корыфэй

Якая здарылася новая бяда
З царом Крэонтам? З весткай ты якой прышоў?

Весьнік

Памёр ён. А жывы—прычына сьмерці.

Корыфэй

Дык хто-ж памёр? І хто забіў? Кажы хутчэй!

Весьнік

Загінуў Гэмон. Згіб ад ўласнае рукі.

Корыфэй

Ад ўласнай бацькаўскай рукі, ці ад сваёй?

Весьнік

Сам ад сябе, пракляўшы бацьку за забойства.

Корыфэй

Прарок, прарок! Як верна ты казаў!

Весьнік

Дык калі так, падумаць трэба ўжо аб іншым.

ЗЪЯВА 2-я

(Уваходзіць Эўрыдыка)

Корыфэй

Бяздольную я бачу Эўрыдыку тут,
Крэонта жонку. Ідзе яна з палацу,
Аб сыне штось пачуўшы, ці мо' выпадкова.

Эўрыдыка

Я чула, грамадзяне, вашу гутарку.
Ішла з палацу я у храм Паляды⁵³ грознай,
Каб ёй малітвы палкія мае прынесці.
І вось, калі завал зьнімала я, каб дзьверы
Палацу адчыніць, пачула аб бядзе я
Маёй сямейнай гутарку. У страсе

Упала наўзнак я і страціла прытомнасьць.
Нявольніцы мяне на рукі падхапілі.
Але скажэце зноў, аб чым была тут мова?
Скажэце мне, бо ўжо я шмат цярпела.

Весьнік

Царыца дарагая, ўсё я бачыў сам
І не скажу нічога, што было-б няпраўдай.
Навошта-б стаў я пацяшаць цябе, а потым
Убачыла-бы ты, што я брахаў?
Заўсёды проста ісьціна стаіць.

Вось справа як была. Ішоў з тваім я му-
жам

На ўзгорак той, дзе йшчэ ляжаў труп Полініка
Бязьлітасна сабакамі парваны.

І памаліўшыся Гэкаце⁵¹ і Плютону⁵²,

Каб міласьліва кінулі свой гнеў,

Зрабілі мы сьвятое узьліянне

І на галінах сьвежых мы спалілі

Усё тое, што засталася ад трупы.

Курган высокі з роднае зямелькі

Насыпалі мы і пашлі мы потым

Да каменнага шлюбнага пакою

Гадэса, дзе была нявеста—Антыгона.

Яшчэ здалёк пачуў адзін з нас стогны

Галосныя, з пячоры што нясьліся.

Зьвярнуў увагу ён на то Крэонта.

Бліжэй Крэонт ўсё падыходзіў, і злавесны

І сьлёзны крык сустрэч яму ляцеў.

Тады з жалосным стогнам ён загаласіў:

„Бяздольнік я! Ці-ж я прарок? Няўжо раблю

Я самы цяжкі шлях з усіх шляхоў маіх?

Майго я сына чую крык! Бяжэце, слугі,
Хутчэй, бліжэй, і, камень адваліўшы
Ад падзямельля, у пячору паглядзеце, —
Ці Гэмона то крык, ці то багоў мана? “

Зрабілі мы, як загадаў ўладар, —
Ён быў у распачы. Ubачылі мы там
Абодвух іх ў канцы пячоры. На пятле,
З адзеньня зробленай, накінутай на шыю,
Яна павесілася, ля яе-ж ляжаў⁵⁶,

Трымаючы яе ў сваіх абоймах, Гэмон.
І плакаў ён аб гібелі свае нявесты,
І аб прысудзе бацькі, і гаротным шлюбе.

Ubачыўшы яго, Крэонт з жалосным крыкам
І стогнам кінуўся наперад да яго
І клікаў так: „Няшчасны! Што зрабіў ты?
Што ты хацеў зрабіць? Як розум страціў ты?
Выходзь, дзіця, багамі заклінаю, выйдзі!“

Зірнуўшы на Крэонта дзікімі вачыма,
З пагардаю на твары, без адказу
Ён выцягнуў двувойстры меч на бацьку, але
Ня ўдарыў ён яго, бо кінуўся на ўцёкі той.
Тады зьвярнуў няшчасны гнеў свой на сябе
І кінуўся на войстры меч грудзямі.

Але пакуль прытомнасьці ня страціў,
Ён слабаю рукой дзяўчыну абыймаў.
Ён цяжка дыхаў, і крывавы струмень
На шчокі бледныя дзяўчыны ліўся.

І труп ляжыць ля трупу. Так, няшчасны,
Зрабіў сваё вясельле ён ў Гадэса хаце.
Ён паказаў усім, што нерассуднасьць
Прыносіць найвялікшую бяду.

(Эўрыдыка моўчкі адыходзіць у палац)

ЗЪЯВА 3-я

Корыфэй

Як ты глядзіш на гэтае? Пашла жанчына,
Ні добрага, ні злога слова не сказаўшы.

Весьнік

Дзіўлюся я і сам. Але й надзею маю,
Што, аб бядзе пачуўшы сына, прад усімі
Яна ня хоча плакаць, але ў хаце
Яна стагнаць пачне з прыслужніцамі разам,
Аплакваць разам з імі хатнюю бяду,—
Занадта мудрая яна, каб зло рабіць.

Корыфэй

Ня ведаю. Але здаецца мне,
Што небясьпечна надта цяжкае маўчаньне,
Як і вялікі і шалёны крык.

Весьнік

Ў палац пайду я, каб пазнаць ці не схавала
У сэрцы хворым штось таёмнае яна.
Бо праўду кажаш ты: страшэнны знак,
Калі занадта цяжка хтось маўчыць.

(Адыходзіць у палац)

ЗЪЯВА 4-я

(Уваходзіць Крэонт з трупам Гэмона на руках)

Корыфэй

Але вось сам ўладар. Ён нясе на руках
Сынаў труп, што паказвае ясна усім,
Калі праўду казаць, што злачынства зрабіў
Ня чужы хтось, а бацька сам родны яго.

КОММОС

(Жалобная песьня)

Крэонт

Строфа 1-я

Грэх неразумнага розуму,
Згубная ўпартасьць!
Бачце,—забойца й забіты—
Бацька і сын.

Гора прынеслі прысуды мае.
Сын мой, ты раньняю сьмерцю памёр малады.
Сын мой! Дзіця!
Памёр ты, загінуў
Не праз сваю неразважнасьць,
А праз маю.

Корыфэй

Ох, позна ўбачыў праўду ты!

Строфа 2-я

Крэонт

Гора мне!
Так, я убачыў яе. У галаве маёй
Бог памуціў цяжка розум тады,
І на шлях неразумнасьці кінуў тады-ж.
Гора! Ён знішчыў ўсю радасьць жыцьця.
Цяжка мне, цяжка! Ня бачу ніякай
Мэты ў жыцьці я і ў працы.

(З палацу выходзіць вёсьнік)

ЗЬЯВА 5-я

Вёсьнік

Ўладар, здаецца, апрача аднэй бяды,
Ўжо маеш новую. Вось на руках адна,
А ў хаце хутка ўбачыш ты другую.

Крэонт

Што-ж можа быць няшчасней за няшчасці?

Весьнік

Памёрла жонка, маці гэтага вась трупу,
Няшчасная, яна мячом сябе забіла.

Антыстрофа 1 я

Цяжка мне, цяжка!
Сьмерць безлагодная,
Што-жа ты, што-ж мяне губіш?
Весьнік бязьлітасны
Новай бяды, што ты кажаш?
Я ўжо загінуў, мяне ты дабіў.
Што кажаш? Аб сьмерці якой новай кажаш?
Цяжка мне, цяжка!
Аб сьмерці гвалтоўнае жонкі мае,
Якая за сынам пашла?

(З палацу выносяць труп Эўрыдыкі)

Корыфэй

Ты можаш бачыць. Вось яна перад табой.

Антыстрофа 2-я

Крэонт

Ох, цяжка!
Вось бачу я, няшчасны, новую бяду.
Якая-ж сьмерць мяне яшчэ чакае?

Вось на руках сваіх трымаю сына труп,
Няшчасны я, а жонкі труп я бачу прад сабой.
Ох, жонка бедная, ох, бедны мой сынок!

Весьнік

Ля алтара яна, гаротная,
Закрыла вочы. Плакала-ж прад тым
Аб слаўнай сьмерці Мэгарэя, што памёр раней.
Таксама і аб ім. Нарэшце клікала
Усе беды на цябе, бо ты дзіця забіў.

Строфа 3-я

Крэонт

Цяжка мне, цяжка!
Ад страху дрыжу я. Чаму-жа ніхто
Мяне не забіў двувойстрым мячом?
Мне цяжка, гаротнаму, цяжка,
Ня бачу збаўленьня ад гора.

Весьнік

Нябошчыца цябе лічыла вінаватым
У сьмерці двух сыноў, таго і гэтага.

Крэонт

Якім-жа спосабам яна сябе забіла?

Весьнік

Рукою ўласнай ў сэрца ўдарыла сябе,
Пачуўшы аб жалоснай сьмерці сына.

Строфа 4-я

Крэонт

Гора! З сьмяротных нікто
Не вінаваты ў гэтым, адзін толькі я.
Я цябе, я загубіў цябе, бедны,
Я толькі, шчыра кажу. Слугі, слугі,
Прэч павядзеце мяне, павядзеце хутчэй,
Я няжывы ўжо, я скончыў жыцьцё.

Корыфэй

Ты добра раіш, калі ёсьць дабро ў бядзе:
Найлепшая бяда—найкарацейшая.

Антыстрофа 3-я

Крэонт

Зьявіся, зьявіся,
Лёс мой апошні. Дай мне астатні
Дзень мой. Зьявіся, зьявіся,
Каб я ня бачыў
Наступнага дня!

Корыфэй

Яшчэ наступіць гэтае. Аб гэтым ўжо
Падумаюць багі. А мы павінны думаць
Аб тым, што трэба нам рабіць цяпер.

Крэонт

Дык я-ж маю аб тым, чаго цяпер жадаю.

Корыфэй

Маленьні кінь цяпер. Няма збаўленьня
Ад бед, якія лёс каму прызначыў.

Антыстрофа 4-я

Крэонт

Прэч павядзеце мяне, неразумнага.
Сын мой, цябе мімаволі забіў я.
Забіў і цябе, дарагая. Як цяжка мне!
Куды, да каго мне зьвярнуцца?
Ўсё, што я маю цяпер, ўсё гэтае—трупы.
На галаву маю лёс нязносна зваліўся.

(Павольна ўсе адыходзяць у палац, апрача хору)

ХОР (Корыфэй)

Мудрым быць—неабходны, найпершы за ўсё
Дзеся шчасьця варунак. Законы багоў
Шанаваць мы павінны таксама.
Мовы гордыя кары вялікія толькі
Нам прынясуць і навучаць быць мудрым
Ужо позна.

У В А Г І

1. **Зэўс, Зэвэс**—галоўнае грацкае боства, „бацька багоў і людзей“, бог пяруноў і мала-нак. Яму падуладныя неба, атмасфэра з яе зьяўленьнямі (*дождж, сьнег і г. д.*) і ўся паверхня зямлі. Ён наглядае за цэласьцю сям’і (*сямейны Зэўс*), за законамі дзяржаў, за тым, каб усюды панавала справядлівасьць.

2. **Гад, Гадэс**—бог падземнага царства. дзе жывуць цені—душы памёршых людзей. Адсюль і самае падземнае царства называецца Гад (*Гадэс*).

3. **Дыркэ, Дыркейская крыніца**—крыніца на заходнім баку горада Тэб.

4. **Арэй**—страшэннае лютае боства вайны і бітваў.

5. **Арла перамог дракон**. Арол тут—сымболь аргэйцаў. Дракон—сымболь тэбанцаў, бо, як кажа міт, закладчык Тэб Кадм забіў дракона і, па загаду багіні Атэны Паляды, вырваў у яго зубы і пасеяў іх, і з гэтых драконавых зубоў і вырасьлі з зямлі асілкі, продкі тэбанцаў.

6. Тут разумеецца Капанэй, адзін з аргоскіх цароў. Ён зьняважыў Зэўса сваёю пагардаю да яго пяруноў, і за гэтае Зэўс забіў яго маланкаю.

7. **Ніка, Нікэ**—багіня пабеды, перамогі.

8. **Бакх** альбо **Дыаніс**, сын Зэўса і Сэ-мэлы (*дачка Кадма*), бог віна і яго вырабу. У Тэбах яму, як тутэйшаму боству, аддавалася асаблівая пашана.

9. **Дыка, Дыкэ**—багіня справядлівасці, дачка Зэўса і Тэміды.

10. **Кадмейцы**—тэбанцы, бо горад Тэбы закладзены быў Кадмам.

11. **Гінэйкей**—жаночая палавіна хаты, дзе ўсе жанчыны сям'і пад нагляданьнем гаспадыні займаліся рознымі хатнімі справамі.

12. **Олімп**—найвышэйшая гара ў Грэцыі (у Тэссаліі), на якой жылі найгалоўнейшыя багі.

13. **Эрот**—бог каханьня, сын Афродыты Прыгожы хлапец з залатымі крыльлямі, узброены лукам і страламі. Ён ня ведае літасці, ён страшэнны самому Зэўсу і нават сваёй маці Афродыце. Каго ён параніць сваёю стралою, той павінен цярпець ад каханьня. Эроту падуладныя ня толькі людзі і багі, але і ўсё ў прыродзе, што мае жыццё, зьверы і расьліны.

14. **Афродыта**—багіня жаночага хараства і каханьня, маці Эрота.

15. **Ахеронт**—рака ў падземным царстве Гадэса, сынонім самога падземнага царства.

16. **Чужаземка Фрыгійская**—Ніобэя, дачка Тантала, Фрыгійскага цара (*Фрыгія—краіна на захадзе Малой Азіі*). Ніобэя была жонкаю тэбанскага цара Амфіона і мела 14 дзя-

цей—7 сыноў і 7 дачок. Яна зьняважыла багіню Лятону, маці Аполёна і Дыяны (*Артеміды*), якая мела толькі гэтых двух дзяцей, і патрабавала, каб яе шанавалі таксама, як і Лятону. За гэтае Аполён перастраляў усіх яе дзяцей, а яна сама „скамянела“ ад гора і зрабілася скалой (*на гары Сіпіле ў Лідыі*), якая вечна плача.

17. Гл. ўвагу 3.

18. Гай Дэмэтры і Кору ў прадмесьці Тэб, каля Дыркейскай крыніцы.

19. **Пэрсэфона** (*альбо Кора*)—жонка Гадэса, багіня падземнага царства.

20. **Даная**—дачка аргоскага цара Акрысія. Яму было прадказана, што ў Данаі народзіцца сын, які заб'е яго, Акрысія. Акрысій замкнуў Данаю ў медную вежу, але Зэўс увашоў у вежу пад відам залатога дажджу, і ад яго Даная нарадзіла сына Пэрсэя. Акрысій загадаў замкнуць маці з сынам у скрыню і кінуць у мора, але яны выплылі, і прароцтва ў канцы канцоў споўнілася.

21. **Дрыантаў сын Лікур**—цар гэдонаў (*у Тракіі*), супрацівіўся распаўсюджаньню культуры Дыаніса. За гэтае Дыаніс пакараў яго вар'яцтвам, а яго царства бясплодзьдзем. Калі-ж звар'яцеўшы Лікур зрабіў некалькі злачынстваў, гэдоны паўсталі і замкнулі яго ў пячоры гары Пангэя.

22. **Бакханкі, мэнады**—жанчыны, якія, абхопленыя экстазам, адпраўлялі містычны культ

Бакха (*оргії*), уночы запальвалі паходні і з распушчанымі валасамі і вянкамі на галавах і кіямі (*тырсамі*) ў руках у экстатычным шаленстве скакалі і бегалі па гарах з крыкамі: іо, Бакх, эвоэ, эвоэ! і г. д.

23. **Музы**—дзеяць багінь навук і мастацтваў. Культ іх быў цесна звязаны з культуам Дыаніса (*Бакха*). Флейта, улюблёны інструмант сатыраў (*напоў людзі, напоў казлы*), якія заўсёды хадзілі разам з Бакхам.

24. **Сімлегады**—дзеве скалы ў Баспорскай пратоцы, паміж марэя Чорнага і Мармуровага.

25. **Сальмідэс**—вузкая берагавая паласа зямлі на поўнач ад Баспору Тракійскага. Потым там быў і горад Сальмідэс.

26. **Фінэй**—цар Тракійскі, меў жонку Клеопатру, дачку бога вятроў Борэя. Каб ажаніцца з прыгожай сястрою Кадма Ідофеяй, ён замкнуў Клеопатру ў турму. Ідофея ненавідзела сваіх пасынкаў Пандыона і Плексыппа, сыноў Клеопатры, доўга іх перасьледвала і нарэшце асьляпіла ім вочы ткацкім чаўнаком і жывымі пахавала іх у падземным склепе.

27. **Эрэхтэй**—старадаўні герой Аттыкі, сын зямлі, выхаванец багіні Атэны, культ якой ён увёў у горад Атэны.

28. **Борэада**—дачка Борэя, Клеопатра.

29. **Мойры** альбо Паркі,—багіні лёсу.

30. Прарочымі птахамі лічыліся такія, якія лятаюць асабліва высака (*бліжэй да неба, да*

багоў) і па адзіночцы, як, напр., арол (*весьнік Зэўса*), шуляк, сокал, груган (*птах Аполёна*), варона (*весьніца Гэры і Атэны*) і інш.

31. Другі спосаб варажбы, так званая гіероскопія, па ўнутранасьцях жывёл.

32. **Электр**—мэталічны сплаў, у склад якога ўваходзілі чатыры часткі золата і адна частка серабра. Асяродкам гандлю гэтым сплавам былі Сарды, сталіца Лідыі, на захадзе Малой Азіі. Сплаў гэты рабілі штучна, але часам ён знаходзіўся і ў прыродным відзе ў залатаносным пяску ракі Пактола.

33. Багацьці Індыі ўвашлі ў прыслоўе.

34. **Эрыньні**—страшэнныя, бязьлітасныя, няўмольныя багіні помсты, якія неадступна прасьледуюць злачынцу і бегаюць няўтомна за ім, куды-б ён ня ўцёк. Сымболь цяжкіх грязот сумленьня. Яны гоняць забойцу ўжо пасля злачынства, калі душа забітага ўжо знаходзіцца ў царстве Гадэса. Дзеля гэтага грэкі й прадстаўлялі сабе, што Эрыньні жывуць у падземным царстве і падлягаюць Гадэсу.

35. Бакх меў яшчэ іншыя імёны, напр., Дыаніс, Якх, Ліэй, Бромій, Загрэй, Кор, Тьонэй.

36. Бакх быў сынам Зэўса і Сэмэлы, дачкі Кадма.

37. Многія мясцовасьці Італіі, асабліва паўднёвай (*Вялікая Грэцыя*), славіліся вырабам віна і дзеля гэтага шанавалі Бакха.

38. **Демэтра** („маці-зямелька“) — багіня зямлі і земляробства. Асяродкам яе містычнага культу быў маленькі горад Элеўзін у Аттыцы, куды збіраліся грэкі з усіх мясцовасцяў Грэцыі.

39. **Бакх** — сын Сэмэлы, дачкі Кадма, тэбанскага цара, закладчыка Тэб.

40. **Ісмэн** — крыніца на ўсходнім баку Тэб.

41. Гл. ўвагу 5.

42. Гара Парнас.

43. Агні паходняў бакханак, а можа быць агні, якія зьяўляліся, як гаварылі, уночы на верхаўінах Парнасу.

44. У вадным з адрогаў Парнасу ёсьць сталякытавая пяхора Корыкіён (*цяпер Сандарайлі*). Яшчэ дагэтуль там захаваўся антычны ахвярнік, прысьвечаны німфам і Пану.

45. **Кастальская крыніца** — у падэшвы Парнасу. Вада яе магла даваць натхненне поэтам.

46. Павей, як і вінаград, прысьвечаны быў Бакху.

47. Відавочна, тут маецца на ўвазе Ніса на востраве Дўбеі.

48. Маці Бакха Сэмэла захацела ўбачыць Зэўса (*бацьку Бакха*) ува ўсёй яго велічы. Ён споўніў яе просьбу, але яна не магла вытрымаць яго боскае велічы і была забіта бліскавіцай.

49. Пратока Эўрып, аддзяляючы востраў Дўбею ад контынэнту.

50. Галоўныя оргіі Бакха рабіліся па на-
чах пры сьвятле паходняў.

51. Кадм—закладчык Тэб, а сын яго
Амфіон—будаўнік сьцен гораду. Ён іграў на
флейце так чароўна, што пад уплывам яго му-
зыкі камні самі сабою рухаліся і складваліся
ў сьцены.

52. Апрача Гэмона, Крэонт меў яшчэ сы-
на Мэгарэя, якога ён яшчэ раней прынёс у
ахвяру багом, каб даць перамогу Тэбам.

53. Багіня Атэна-Паляда, абаронца га-
радоў, багіня мудрасьці.

54. **Гэката**—першапачаткова багіня меся-
ца, потым—багіня ночных страхаў, царыца роз-
ных духоў, нячысьцікаў, дэманаў, якія ўночы
выходзяць з магіл, каб палохаць людзей. Роз-
ныя ведзьмакі, чараўнікі і т. д. лічылі яе сваёю
багіняю.

55. **Плютон**—другое імя Гадэса.

56. Відавочна, Гэмон ужо зьняў мёртвую
Антыгону і палажыў яе на зямлю, але ня
зьняў пятаю з яе шыі.

Памылкі друку.

Старонка.	Радок.	Надрукована	Трэба
17	11 згары	аргэйцаў	аргейцаў
21	6 зьнізу	што-небудзь.	што-небудзі.
		хоць чаго	хоць, чаго
23	6 згары	Дачку, якую	Дачку якую
27	6 зьн.	баццам	быццам
28	9 зьн.	ак	як
29	3 згары	свай	свай
49	4 зьн.	шчакох	шчаках
53	4 згары	нявестку	нявесту
64	4 »	Ужо	Ужо
66	3 зьн.	зьзяе	зьяе
74	3 »	бядавалі	бядавалі
75	1 згары	У	У
78	10 зьн.	мяне, злавіць	мяне злавіць
79	9 згары	Ці ведае	Ці ведае
97	10 зьн.	аргэйцаў	аргейцаў

1964

Бел. еддзел
1994 г.

000000 1950606